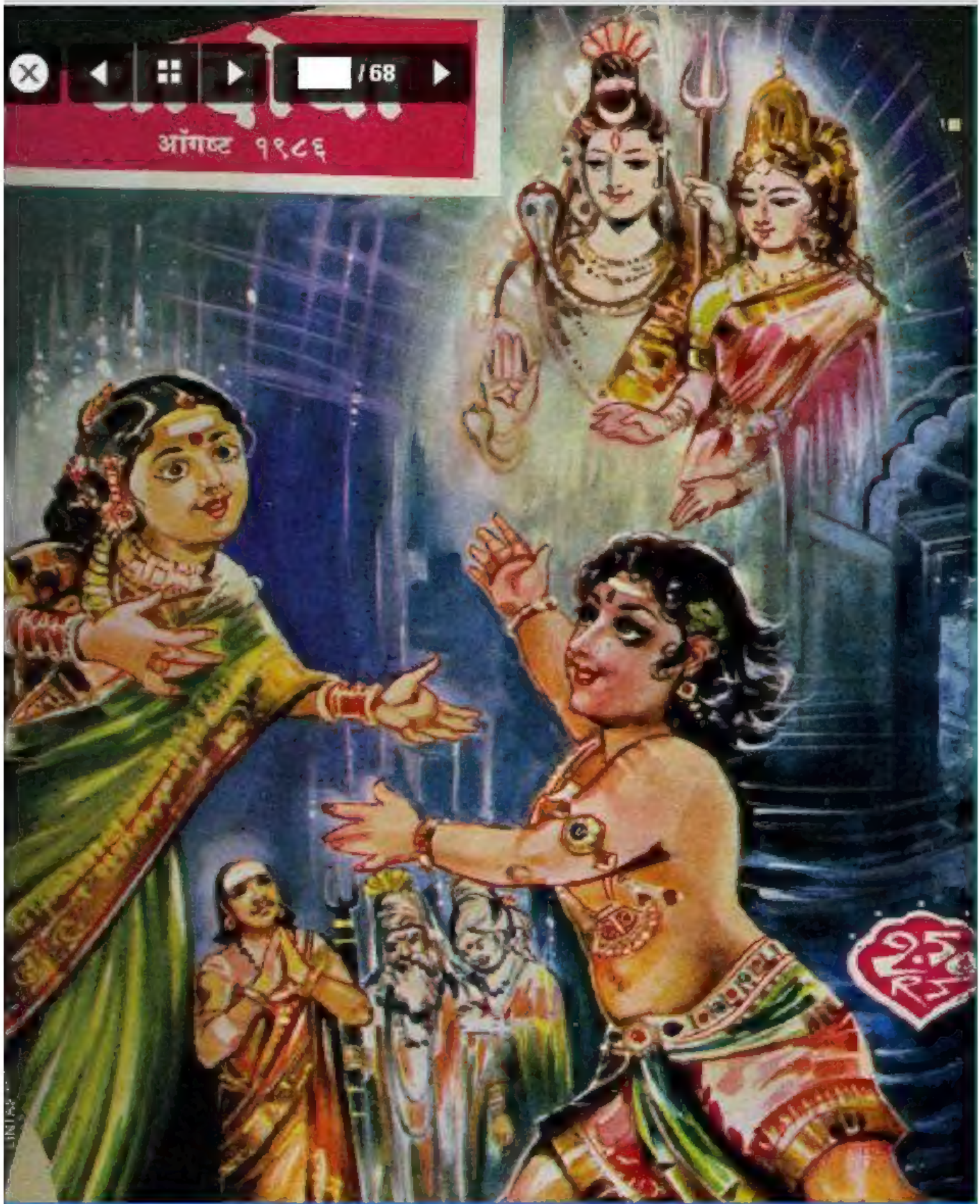

/ 68

ऑगस्ट १९८६

Fullcreen 127 6 / 68

श्वस दुर्गंध रोखा. दंतक्षयाचा प्रतिकार करा.

कोलगेट सुरक्षा चक्रावर विश्वास ठेवा!

कोलगेटचे विश्वव्यापी दात दाग वेचवने
आपल्या कुटुंबातील सर्वोपे दात पक्कत व निरोगी ठेवत आणि दाग जळ व तडाग ठेवतो.
हेच ते कोलगेटचे सुरक्षा चक्र.

प्रत्येक वेळी कोलगेटचे दात साफ वेचवने
कोलगेटचे विश्वव्यापी विश्वव्यापी दात
क्यागिरी करतो ते बघा.

- कोलगेटचे अलोक्य कार्यक्षम वेच
दातच्या बाजुकोप-नाम अलोक्यवेच दातबाजु
करणेपुढे अलोक्य आणि दंतक्षयास
बदलीपुढे लोपवेच वेच कोलगेट दातको
कोलगेटचे विश्वव्यापी दात दाग वेचवने
दात दाग, दागवेच व दात पक्कत
आणि निरोगी ठेवतो.

हवामान वेच, अलोक्य कुटुंबातील दातबाजु
दातबाजु कोलगेटचे दात दाग कर,
दात दाग वेच, दंतक्षयाचा प्रतिकार करा.

कोलगेटचा राजा

चांदोबा

संस्थापक : 'बाळगोपी'
संचालक : नागिरेगु

मानव हा समाजाचे जोडलेले एक जंग आहे. त्या
कारणामुळे त्याच्या जीवनपद्धती त्याच्या चालण्या-
बोळण्याच्या व्यवहाराने शुध्दरू शकतात. ह्याचा
बोध आपल्याला 'विलक्षण उपाय' ह्या गोष्टीत
वाचवयास मिळेल.

अमर वाणी

धर्मानि जीवितं शैव परार्थे प्राज्ञ उत्सृजेत ।
सन्निहिते करे त्यागो विनासे निपते सति ॥

[जानी व्यक्ति परोपकारसाठी अमली संपत्ती किंवा प्राणाचा
त्याग करण्यास सुवा मानेपुढे पहात नाही, कारण की त्याचा
ह्या गोष्टीची खात्री असते की, केव्हा ना केव्हा तरी
ह्या वस्तूचा नाश होणारच.]

बरं : ३६ ऑगस्ट १९८६ खंक : २
एक शत : २५० : : मासिक वर्षाची : २०-००

बांदोबात

पिरॅमिडसच्या पुर्णत्वात हवा

जवळजवळ ४,९०० वर्षांपूर्वी पिरॅमिडस बांधकाम झाले. त्यासाठी वैज्ञानिक पिरॅमिडसच्या तळाशील एकल जागेला वायु वाटल्यामुळे अनेक त्याचे संशोधन करीत आहेत. त्यामुळे पुन्हा पुन्हा पिरॅमिडसच्या अंतर्भागात हवा पोहोचू शकते. ही हवा वायु वाटल्यामुळे अनेक त्याचे संशोधन करीत आहेत. त्यामुळे पुन्हा पुन्हा पिरॅमिडसच्या अंतर्भागात हवा पोहोचू शकते.

कल बाहिनासाठी

ही ही जरीबिया लगे कल बाहिनासाठी काम करणाऱ्या एका कारखान्याच्या स्थापने करण्यात आला आहे. त्या वेळात जसा नियम आहे की, एका व पुढच्यात एकल मिळून काम करता येत नाही. त्यासाठी ही लगे केली आहे.

तुम्हांला माहीत आहे का?

१. जगातील सर्वात मोठे प्राचीन राजधानीचे शहर कोणते?
२. मास्कोची पूर्वकाली राजधानी कोणती?
३. मार्बोची राजधानी कोणती नगराचे पुढचे नाव काय?
४. मार्बोची पूर्वकाली राजधानी कोणती?
५. दक्षिणची राजधानी कोणती ह्या नगराचे पुढचे नाव काय?

[उत्तरे पान ६५ वर पहावीत]

कार्तवीर्यार्जुन

प्राचीनकाळात नर्मदा नदी काठी वसलेल्या महिष्मती नगरात राजा कार्तवीर्यार्जुन राज्य करीत होता. त्याची प्रथम तीव्र इच्छा होती की कोणतेही कार्य असो ते स्वतःच्या हाताने संवत्सरात होण्याची शक्ति प्राप्त व्हावी त्यांनी वत्सलेराची उत्पत्ती करून एक हुशार हात वराच्या रूपाने प्राप्त केले.

एक ह्जार हात धरूपाने प्राप्त झालेले पाहून कार्तवीर्यार्जुनाच्या मनातील अहंकार वाढत गेला. एके दिवशी तो नवीन स्वान करीत असता त्याच्या मनांत आले की, हा नवीन प्रवाह हाताने धाडवावा त्या कल्पनेने तो दुरळून गेला व त्याने आपले हात पसरले त्याच्या परिणाम म्हणूनच तोच शाळा मदील बुकाने बाबले. व रावणाची सेना बुकाली ते पाहून रावणाच्या अत्यंत संताप बाला. आणि त्याने कार्तवीर्या बरोबर युद्ध केले व तो त्यात हारला त्याकारणाने कार्तवीर्याचा अहंकार जास्तच वाढला.

एका कालीन विहीनगरचे जंगल वाळण्याची जगिरेबाना मनुष्यी विली. अथवा नावाच्या मुनीचा आश्रम वाढून गेला. त्यांनी ह्द होऊन कार्तवीर्याला आप किला-“तु एक हाजार हात मिळवून गविष्ठ झाला आहेस. त्यामुळे तू त्याला मंचित होशिल.” नंतर काही दिवसाने कार्तवीर्याने जमदग्नीच्या आश्रमातून त्याची कामधेनु बोरण्याचा प्रयत्न केला व तो निष्फळ झाला. त्यांनी जमदग्नीना मारून टाकले. हानंतर जमदग्नीचा मुलगा परशुराम आश्रमात परत आला आणि ते पाहून त्यांनी कार्तवीर्याच्या हुशार हातांना संपादण करून काढले. जेवढी रागाने भर केला.

त्रिकालचे पांडित्य

चंडिकापुर गावात जगन्नाथ नावाचा एक

ब्राह्मण रहात होता. त्याला लागोपाठ

विन मुलींच्या घाठीवर एक मुलगा झाला.

त्याचे नाव त्याने त्रिकाल असे ठेवले.

बऱ्याच वर्षांनी त्याच्या घरात भुलगा

जन्मला त्यामुळे सर्वांनी त्याचे अत्यंत

कोडकौतुकाने लाड केले. त्यामुळे तो

अतिशय उडाणटप्टु निघाला. त्याच्या दोन

मोठ्या बहिणी लग्न होऊन आश्रमाला

सासरी निघून गेल्या. तेव्हा आईवडिलांना

त्याची खूप चिंता वाटू लागली. कारण

त्रिकालचे अभ्यासात अजिबात लक्ष नव्हते.

एके दिवशी एक साधु जगन्नाथच्या

दारासमोर येऊन उभा राहिला व हाका

त्रिकाल-“माई, मला भिक्षा द्या

व आपल्या विधवांना दूर करा.”

ती हाक ऐकून जगन्नाथ घाबरेतच बाहेर

आला आणि त्या साधुला पाहून म्हणाला-

“स्वामी, आमच्या घराची भिक्षा स्विकार करावीत.”

तेव्हा त्या साधुने जगन्नाथच्या घराचे

जेवण जेवून संतुष्टी दर्शवली आणि

म्हणाला-“तुम्ही मला संतुष्ट केलेत. तेव्हा

सांगा आपल्याला कसली चिंता आहे.”

जगन्नाथने साधुला मुलाविषयी सर्व

गोष्टी ऐकवल्या आणि विचारले-“महात्मन,

आम्हाला उद्या आहोत का नाही ते माहीत

नाही. तेव्हा आम्हाला काळजी वाटते.

पुढे आमचा मुलगा आयुष्य कसे जगणार.”

साधुने मुलाला पहाण्याची इच्छा प्रकट

केली. जगन्नाथने आपल्या बायकोला

शेजान्याच्या घरी पाठवून त्याला आणाय-

मास्त म्हणाला-“माई, मला भिक्षा द्या

व आपल्या विधवांना दूर करा.”

ती हाक ऐकून जगन्नाथ घाबरेतच बाहेर

आला आणि त्या साधुला पाहून म्हणाला-

म्हणाले-“महाशय, तुम्ही तुमच्या मुलाची

अविनाश काळजी करू नका. त्याला राजाश्रय प्राप्त होणार आहे. ते वैनव पहल्यासाठी तुम्ही जगणार आहात.”

“स्वाभी, त्रिकालला कोणत्याही शिक्षणाची आवश्यकता नाही. असे असताना तो राजाश्रय कसा काय मिळवू शकेल?” जगन्नाथने व्याकुळतेने विचारले.

तुम्ही म्हणणे सरे आहे. परंतु कोणत्याही गोष्टीसाठी साधनेची जरूरी असते. तू त्रिकालला संस्कृत शिकव. तो ह्याच भाषेद्वारे राजाश्रय प्राप्त करेल.” साधूने सांगितले.

जगन्नाथने चित्तेने विचारले—“महात्मन, हा साधारण विद्या सुद्धा शिकत नाही तेव्हा संस्कृत कसे काय शिकेल?”

तेव्हा त्रिकाल बडिलाना म्हणाला—“बाबा, तुम्ही उगाच कशाला काळजी करता. मी कष्टाने संस्कृत शिकेल. पहा हो. तुमच्या मुलाकड्या उपजत गुणांची झलक त्याला तर आताच संस्कृताची अभिरुची निर्माण होवू लागली आहे. साऱ्या साधव्यावर विश्वास ठेवा.” असे सांगून साधू निघून गेला.

जगन्नाथला संस्कृत भाषेची ओढीकार माहोती होती. त्यामुळे त्याने आपल्या मुलाला त्या दिवसापासून संस्कृत शिकविण्यास सुरवात केली. परंतु त्रिकाल एक शब्द देखिल शिकू शकला नाही.

एक दिवस जगन्नाथ व्यथित होत पत्नीला म्हणाला—“ऐकलस कां, आपला मुलगा अगदीच दुर्बल आहे. भाषेचे ज्ञान रचाला सक्षम नाही तर त्याचे अविष्यमपण व्यर्थ तेव्हा कला समजतच नाही मी आता काय करावे?”

“तुम्ही कायही साध्या साध्या गोष्टी सुद्धा समजण्यासारख्या भांगत राहिल. तेव्हा त्रिकाल संस्कृत काय शिकणार कप्पळ! त्याला सांगल्या नुसती वाक्यकला असते.” त्रिकालच्या आईने नवऱ्याला समजावत म्हटले.

जगन्नाथला बायकोचे म्हणणे पटले पण त्याच्या गावात संस्कृत शिकविणारा एकही

गुरू नव्हता. पण शेजार गावी माताचरण नावाचा एक संस्कृत पंडीत रहात होता. त्याच्याबद्दल बघी प्रसिद्धी होती की, तो मनुष्यालाच काम पण जनाबरीना सुद्धा संस्कृत शिकवून प्रवीण करत असे. तेव्हा जगन्नाथने त्रिकालला त्या गुरूच्या पाशी नेले व त्याला त्याचा हाती सोपवले.

तेव्हा गुरूंनी जगन्नाथना म्हटले—“महाशय, बाबा शिकवे म्हणजे एक कला आहे. त्यात संस्कृत ही भाषा सर्वात कठीण तरी सुद्धा दोन वर्षांच्या आत मी तुमच्या मुलाला संस्कृत शिकवून तरवेच करेन ह्याला भाषांचे पूर्ण ज्ञान येईल.”

“मुल्लेव, खरोखरी माझ्या मुलाला संस्कृत येईल का? तुम्ही त्याचे म्हणता सारे बावूच संस्कृत भाषेवरच अवलंबून आहे.” जगन्नाथ म्हणाला.

“तुम्ही तयार होवू नका. मी बघी प्रतिज्ञा केली आहे की माझ्या पाशी येऊन जो संस्कृतचे ज्ञान घेता परत जातो त्या दिवसा पासून मी संस्कृत शिकवणे सोडून देतो आणि आजपर्यंत असा कोणाताही निघायी निघाला नाही की, तो संस्कृतचे शिक्षण घेता परत गेला आहे.” माताचरणने त्यांना म्हटले.

जगन्नाथला त्याचे बोलणे ऐकून अत्यंत आनंद झाला. माताचरणानी त्रिकालला

संस्कृत शिकविण्यास सुरवात केली आणि शेवटी ते अशा निर्गमाला पोहोचले की, त्रिकालला संस्कृत शिकविणे आपल्याला कदापी क्षम होणार नाही. परंतु ही गोष्ट त्यांनी अस्विकारली नाही तर आपल्याला आपला पेशा चालवणे कठीण होईल.

त्या कारणानी माताचरणानी दोन वर्षे मोठ्या कष्टाने त्रिकालला शिक्षण दिले. नंतर म्हणाले—“ऐक, आता तुम्ही शिखण संपले. तुम्ही संस्कृत भाषेत बरोबरी करण्याची कोणी विन्यास नाही. परंतु एक लक्षात ठेव. तू नेहमी मोठ्या पंडितांबरोबरच गप्पातोष्टी कर. साधारण कोकांबरोबर नको. संस्कृत ही देवभाषा आहे. त्यामुळे

ती साधारण लोकांसोबत बोलण्याची नाही.

त्रिकालने प्रसन्नतापूर्वक गुरूनां श्रावण नमस्कार घाटला व त्याचा निरोप घेत निवेदन केले. "गुरूदेव, मी आपले म्हण जन्मभर विसरणार नाही. तुम्ही माझ्या अविष्याबद्दल एक चांगला मार्ग दाखविलात. मी तुम्हाला शुद्धचिन्मयेच्या रूपाने काहीतरी देईन कृपा करून सांगा तुम्हाला काय हवे?"

"नाळ एक लक्षात ठेव वर मुखा कोणी विचारले की तुला संस्कृत कोणी शिकवले तर तुम्ही सुद्धा तू माझे नाव सांगू नकोस हीच सला तशी गुरुदक्षिणा समज." गुरू म्हणाले.

त्रिकालने गुरूनी सांगितलेली गोष्ट मान्य केली व आपल्या घरी परत येऊन वडिलांना म्हणाला—"बाबा, मी पूर्णरूपाने संस्कृतचे शास्त्र प्राप्त केले आहे. तेव्हा त्यांना आपल्या मुलाच्या आज्ञेची परीक्षा घ्याविसी वाटली.

तेव्हा त्रिकाल त्यांना म्हणाला—"बाबा, मुलंभी आज्ञा आहे की मी फक्त महा-पंडीतांच्या बरोबरच संस्कृत मध्ये बोलवे अन्य लोकांच्या बरोबर नाही. त्यामुळे मी आपल्या बरोबर बोलू शकत नाही. जर का तुम्ही कोणता चांगला मुद्दा काढलात तर मी देशाटनाला जावे म्हणतो. माझा असा मानस आहे की, देशातील संस्कृत पंडीतांना शास्त्रार्थात मी पराजित करून दाखवीन.

जगन्नाथला आपल्या मुलाने बोलणे ऐकून अत्यंत आनंद वाटला. ते म्हणाले—"बाळ, सला खाशे आहे. त्या सापुचे कोळचे खरे होणार तू नक्कीच देशाटनाला जा." असे म्हणत त्यांनी एक शुभमुहूर्त काढला व आपल्या मुलाला पाठवले.

राजधानीच्या काटेवर असलेल्या स्वर्ण-पुरष्ठा ठिकाणी स्थाने आपला मुनकाम ठोकला आणि एका चांगल्या गृहस्थाच्या ठिकाणी उतरला. त्याची बायको अत्यंत भांडकुदळ होती. परक्या बायलांना घरात

आशय दिला हा भारीच वचण्यावर लादून ति त्याच्याशी भांडू लागली.

ते ऐकून त्रिकाल अत्यंत खंत स्वराने म्हणाला—"बाई, मी संस्कृतचा एक महान पंडीत आहे. माझ्या घेण्याने तर तुमचे घर वसिष्ठ झाले तुम्ही खुश व्हा."

त्रिकालचे बोलणे ऐकून ती भांडकुदळ बाई त्याच्यावर जास्तच उसडली म्हणाली—"अरे, संस्कृतमध्ये पंडीत होणे म्हणजे काय मोठे सहाय्यपण आहे? मी सुद्धा पंडीत आहे!"

ते उत्तर ऐकून ती प्रसन्न झाला व म्हणाला ही तर चांगलीच संधी आहे आपण दोघे संस्कृतमध्येच गप्पा मारू" असे म्हणून तो तिच्याशी संस्कृतमध्ये बोलू लागला.

त्रिकालचे बोलणे ऐकून ती भांडकुदळ बाई वचकून गेली. तिने आजतागायत अशी भाषा कधी ऐकलेली नव्हती. तिका नाटले की त्रिकाल कोणी महान आर्थिक बबाबा ती घाबरत म्हणाली—"महाशय, सला क्षाप देऊ नका. माझ्या पतीने सला चांगला घडा विळ्यावा ह्या कारणाने आपल्याला बोलावलेले दिसते आहे. मी ह्यापुढे माझ्या नवऱ्याने सांगितलेले सर्व ऐकने."

त्रिकालने विचार केला की, आपल्या पांडित्यानेच त्या बाईच्या बागण्यात अदभुत बदल पडला. आपल्या भांडकुदळ बायकोच्या स्वभावात बदल झाल्यामुळे गृहस्थाने त्रिकालला संभर सोम्याची नाणी नक्कीच दिली व म्हटले—"आमच्या स्वर्णपुर गावात

कवितानंद नावाचा एक संस्कृत पंडीत आहे त्यांनी प्रतिज्ञा केली आहे की त्यांना जो कोणी पराजित करेल त्याला एक हजार सुवर्णमुद्रा नक्षिष मिळतील तुम्ही त्यांना आजच बाळम भेटा ?”

दुसऱ्या दिवशी त्रिकालने पहाटे कवितानंदाची भेट घेतली व आपल्या मेण्याचे कारण सांगत संस्कृत बघे बोकू लागला. त्याचे ते बोटने कवितानंदाच्या बिलकुल शोभनात शिरले नाही. ते आपल्या अर्धवट ज्ञानाला खूप मोठे समजून स्वतःला विद्वान मानत होते.

त्रिकालचे बोलणे ऐकून ते विचकले त्यांनी मनाची विचार केला की, हा कोणी

आपल्यापुढे महान पंडित असता. ते म्हणाले—“महाशय, तुमच्या बरोबर दास्याचे कंकन जर का मी हारली तर स्वर्णपुंदमधील माझी प्रतिष्ठा झुळील मिळेल. मी तुम्हाला एक हजार सुवर्णमुद्रा देतो. तुम्ही परत जा. नाहीतर आमच्या देशाचा राजा बराहसेन संस्कृत भाषेचा गाढा आहे. त्यांच्या समोर तुम्ही जावले पांडित्य दाखवा.”

त्रिकालने कवितानंदाचे म्हणणे मान्य केले व त्याच्यापासून एक हजार माणी घेऊन ती सरळ राजधानीच्या मार्गाला लागला. तेथे पोहोचल्यावर चौकशी अंती त्यांना असे समजले की राजदरबारात चतुरपाद नावाचा एक संस्कृत पंडीत आहे प्रथम त्यांची भेट केली तरच राजाची भेट होते. त्रिकाल चतुरपाद पंडीताना भेटला व त्याच्या समोर आपल्या पांडित्याचे प्रदर्शन केले.

चतुरपादने त्रिकालला बटावीत म्हटले—“मुला, संस्कृत भाषा अत्यंत मधुर असते. तुझ्या तोंडून ती भट्ट होऊन बाहेर पडते आहे. तुझ्या उच्चारामधे सुद्धा भाषा व व्याकरण ह्याचा अभाव आढळतो आहे. आमच्या देशाचे राजा बराहसेन ह्यांनी जर का तुझ्या पोंढी भाषा ऐकली तर ते तुम्ही जीम छान टाकतील. तू कष्ट करून तुझे

आकृष्य आनंदाने घालव परतीच्या वाट खर्चात जर तुला पैसे पाहोने असतील तर मी तुला संघर सोव्याची नाणी देतो.

चतुरपादच्या बोलण्यावर त्रिकालचा विश्वास बसला नाही. तो विद्वान त्याला म्हणाला—“तुम्ही माझ्या पांडित्याचा द्वेष करता आहांत आणि असा विचार करून चावरता की मी राजाचे दर्शन घेतले तर तुम्हाला सुवर्ण पवाची भीती निर्माण होईल.” असे म्हणत त्यांनी चतुरपादची निहा केली.

चतुरपाद शांतपणे म्हणाले—“मी तर तुम्हा दित्याची गोष्ट सांगितली ते सोडून घ्यालच बघे घेतोस. इथे काही दिवसांपासून महाराजांचे आरोग्य ठिक नाही. ते अस्वस्थ आहेत. तुला मी राजाचे दर्शन करवतो. त्यानंतर जे काय व्हायचे ते तुम्हे तसिब.”

“राजाचे दर्शन घेतल्यानंतर मजकीच मला राजदरबारात नोकरी मिळेल. ह्याची मला खात्री वाटते तसे झाले तर मी आपला बर्तव आभारी होईन.” त्रिकाल त्यांना म्हणाला.

“ऐक, राजाच्या समोर ही गोष्ट उघडी करू नकोस की माझ्या मुळे तुला राजाचे दर्शन खूप झाले. तेवढे सांभाळलेस तरी खूप.” चतुरपाद म्हणाले.

त्याच दिवशी त्रिकालला राजाचे दर्शन झाले. राजा बराहसेनने विचारले—“तू कोण ? आणि काशा करीता आला आहेस ?”

“माझे नाव त्रिकाल आहे. मी माझ्या पांडित्याचे प्रदर्शन करून राजाभय मिळविण्याच्या हेतूने आलो आहे.” त्रिकाल एका दम्यात त्यांना म्हणाला.

त्यावेळी राजा अत्यंत थकलेले होते. त्यांनी त्रिकालला म्हटले—“तू तर अगदी रुग्ण दिसतो आहेस. मग तुला एवढे संस्कृतचे बगाम ज्ञान कसे ?”

“एका गुरूनी मला दोन वर्षांच्या जात निष्ठात पंडीत बनवले आहे” असे सांगून

त्रिकाल राजा बरोबर संस्कृत मध्ये बोलू लागला.

त्रिकालचे बोलणे ऐकून बराहसेन राजाला खदखदून हसू झाले. त्यांनी हसणे कसेचसे सावरले व म्हटले—“सांग, कोणत्या गुरुपात्री तू ही विद्या प्राप्त केलीस.

“माझ्या गुरूने मला सांगितले आहे की माझे नाव गुप्त ठेवणे हिच तुझी मला गुरुदक्षिणा आहे. म्हणून मला त्याचे नाव सांगता येणार नाही.” त्रिकाल म्हणाला.

राजाला त्याचे उत्तर ऐकून पुन्हां हसू येऊ लागले त्यांनी त्रिकालकडून सर्व गोष्टीची माहिती काढली आणि त्या रात्री त्याला आपल्या शयनगृहात झोपण्यास सांगितले.

दुसऱ्या दिवशी राजवैद्याने येऊन राजाला तपासले व अत्यंत आनंदाने म्हटले—“महाराज, एका रात्रीत आपल्या तब्येती मध्ये फार मोठा बदल बदल झाला आहे. मला वाटते की, माझ्या औषधाचा

आपल्यावर जादूलाच उपयोग होवू लागला आहे.

“जेव्हा माणसाचे खरिब मन सहमत असते तेव्हाच औषधांचा त्याला उपयोग होतो. मी अनेक कारणांनी मासलो होतो. तथा स्थिति त्रिकालच्या संस्कृत भाषेने माझ्या मनाचे मनोरंजन झाले. मग काय मी मागण्या साऱ्या गोष्टी सांगत विसरून गेलो.” राजा बराहसेन म्हणाले.

ह्यानंतर त्रिकालला राजदरबारात राजाश्रय प्राप्त झाला. ती संस्कृतच्या भाषेने राजदरबारी लोकांचे मनोरंजन करू लागला. हेच त्याचे रोजचे काम झाले.

अशाप्रकारे राजाश्रय मिळाल्यानंतर त्रिकालने आपल्या आईवडिलांना राजधानीला बोळावून घेतले आपल्या मुलाची प्रगती पाहून आनंदाने त्याचे वडिल अगत्याच धर्मात म्हणून लागले कसे कां होईना साधूने बदवलेली नाणी सत्य सिद्ध झाली.

अग्नि द्वीप

[२]

[धनगिरीचा राजकुमार चित्रसेन शिकारीला गेला. त्याने एका पहाडीमागशीस पुढेपणे एका सिद्धपुरुषाला पाहिले. त्या सिद्धपुरुषाने त्याला एक वेताने बनवलेली टोपळी दिली. त्याच्या आत त्याला अदभुत सुंदर महाल दिसले. तेवढ्यात प्रत्येक उद्यास नावाचा राक्षस अवघिर्ण झाला. चित्रसेनने आपला पहिला मुलगा देव्याचे त्याला बचन दिले. ह्यानंतर...]

उप्रास त्या घनदाट जंगलात एकदम उदून उभा राहीला. त्याने पश्चिम दिशेकडे अदृश्य झाला. चित्रसेनला मोठे वळून पाहिले. आता सूर्यास्ताला अगदी हायसे वाटले की, चला राससाची पाठीमागची कटकट तरी मिटली. आपण जिवा-निशी सुटलो. आता त्याला त्याच्या पुढे एकच बहल प्रश्न निर्माण झाला की, आता कोणताही प्रयत्न करून धवलेगिरी नगराल पोहोचवायस हवे. ते कसे साध्य करायचे? किल्ल्यांचे तट सुद्धा तेजाने छळकुन हाच विचार करीत चित्रसेन ताडकन् निघत होते.

“जरे वा! किती सुंदर महाल आहे. ह्या महालाच्या आत कोणाचे वास्तव्य करतावे? अश्वले गिवाडे तर रहात नसतील ना? वसा विचार मनावीं करीत तो दुसऱ्या बाजूला वळून चालू लागला.

चित्रसेन चारफांच पावले चालत गेला अखिल नसेल तेवढ्यात त्याला एक मंजुळ ध्वनी ऐकू आला—“महाराज!” महाराज कोण आहे? ह्या अशा जंगलास माणसाच्या जावज कसा बरे? असा विचार करीत चित्रसेन आश्चर्य करू लागला. त्याने मागे वळून पाहिले. त्याच्या दोळ्यांवर विश्वास बसला तीन माणसे अत्यंत मौल्यवान किमती वस्त्रे आपुषणे घातलेली व त्याच्या

पाठीमागे काही विपायी सैनिक उभे असल्याचे त्याला दिसले. तो विचित्र प्रकार पाहून चित्रसेनने स्वतःला विमदा काढून पाहीला. तो काही बोलणार हसण्यात त्यातील एक माणूस पुढे आला व त्याला अणभ करीत म्हणाला—“महाराज, आपण जराच वेळ होऊन येता तरी राजमहालात परत आला नाहीस म्हणून आम्ही आपल्याला जंगलात खूप घोबले खेवटी आपली इथे भेट झाली.

“ही महाराज आहे?” आश्चर्यचकित होत चित्रसेनने विचारले.

ते उत्तर ऐकताच चित्रसेनला महाराज म्हणणारी व्यक्ति तटस्थता मागे घाली व अर्थात केविलपणे सेनापतीला म्हणू लागली—“सेनापती, असे वाटते की महाराज खूप षकलेले आहेत भोई लोक कोठे गेले?”

“मंथी महाशय, आपण त्या लोकांना झाडाच्या आडोऱ्याला लपून राहून आपण आज्ञा करण्याची वाट पहायला सांगितले होते ना! असे म्हणून सेनापती त्यांच्या पासून थोडा दूर गेला व तेथून जोरात टाळ्या वाजविल्या तितक्यात संकेत करीत काही लोक पुढे आले. माठोपाठ त्यांना काही शब्द ऐकू आले—“सरकार, आम्ही आलोच आहोत.” असे म्हणत एका

जवजव येता उचलून वेळून वार बसवव माणसे तयार आली.

सेनापतीकडून आबराने मंथी म्हणवला गेलेला माणूस थोड्या मध्येने चित्रसेनच्या समोर आला वान झुकून प्रणाम करीत म्हणाला—“महाराज, मी पालखी घास-बिडी, आपण त्यात बसून बसावे. हे भोई लोक मोठ्या साबधेने आपल्या हा राज-महात्मास येऊन पोहोचवतील. आपल्याला कोणतेही शारिरीक कष्ट पडणार नाहीत.”

मंथ्याच्या बोलण्याने चित्रसेनला खरोखरीच आपण खूपच परिभ्रम केले की काय असे उगाचच वाटू लागले आणि त्याने अगदी एक पाऊलही उचलवत नसल्यासारखे आसवून एकदम पालखीत उडी मारली. मंथ्याने सोयाना आज्ञा केली. “हुं” आता तुम्ही राऊत शकता. तितक्यात एका माणसाने जवळ येत मंथ्याच्या कानांमधे काही तरी ऐकून सांगितले. मंथ्याने त्या माणसास समजावीत म्हटले—“खजिनदार, जरा करा ह्या क्षणी महाराजांना विश्वा-सीनी जखंभत बसव आहो. त्यामुळे ह्या विचयावर नंतर चर्चा केली जाईल ही वेळ गप्पांची नाही.”

पालखीत स्थानामुळे झालेला चित्रसेन मनातल्या मनात कल्पनेनेच दंग झाला—“जरे वा, माझ्यासाठी राजमहालच काय

ण मंथी, सेनापती खजिनदार वगैरे सुद्धा आहेत.”

थोड्या वेळातच सोयानी चित्रसेनला राजमहालातील सर्वात बरच्या महालात उतरविले. चित्रसेनने पाऊलहीतून खाली उतरून मोठ्या वाळनात प्रवेश केला. तेथे असलेले वैभव पाहून त्याचे थोड्याचे पारणे फिटले. जमिनीवर मऊमऊ गाळिचे घातले होते. गांवाळीड तयारे अतिशय शुभायन होते. खांब्यावर वसंरूप फुलेपाने काढलेली होती. त्याला आपण स्वप्नात तर नाही ना असे अणभर वाटू लागले.

शेवटी त्याने विचार केला की, हे सारे सिद्धपुरुषाच्या महिमांचे फळ आहे. त्याने

आपल्या समाची खोटी समजुत घातली. ज्या सिद्धपुरुषाला एक छोटा टोपलीतून महाल उत्पन्न करता आला. त्याला काय सेनापती मंत्री नोकर चाकर सेवकांना निर्माण करणे कठीण होईल ?”

चित्रसेन मनातून आपल्यावर उपकार करणाऱ्या त्या सिद्धपुरुषाला आठवून त्याचा विचार करीत होता. तेवढ्यात त्याच्या समोर पंचपक्वान्नाने भरलेले थाळे ठेवण्यात आले. त्याला दुपारपासून अतिशय भूक लागलेली होती. त्यामुळे त्याने समोरचे पक्वान्ने मिटवून घातले. थोडभर खाल्ले त्यानंतर मऊ मादीवर विश्रांती घेत पुढे काय करावे ह्याचा विचार करू लागला.

त्याचे विचारात पॅंग येऊन तो शोपी गेला. जेव्हा त्याची जोप उघडली तेव्हा त्याच्या अंगावर सूर्याची कोवळी कोवळी किरणे राजमहालाच्या शरद्वेष्टातून सरळ त्याच्या शयनसभ्येवर येऊन पडली होती. त्यावर त्याने मनाची धटले की, ह्या अपूर्व महालात आपण एक पूर्ण रात्र आनंदाने घालविली. आता काय ? पहाट झाली. त्याने उठून प्रातर्विधी आदोपले व तो त्या दारुनस्त बाहेर पडू लागला. तितक्याच दारुतच त्याची व मंत्र्याची भेट झाली. ते म्हणाले—“बला खात्री घाटते की आपण पूर्ण रात्र सुखनिद्रेचा अनुभव घेतला असावा. आपली आज्ञा असेल तर ही राज्या संबंधीत काही

मुख्य गोष्टी आपणास निवेदन करू इच्छितो.

तसे पाहिले तर, चित्रसेनचा राज्य राज्यकारभाराविषयी काहीही माहिती नव्हती, त्याचे बडील धवलगिरीवर राज्य करीत होते. त्याच्या नंतर तर त्याचा मोठा भाऊ सुरसेन राज्याचा वारस होता. ह्या कारणांमुळे त्याने कधी राज्या बाबतीत विज्ञान ठेवली नाही की कच्ची घेतली नाही. परंतु मंत्र्याने जेव्हा हि समस्या त्याच्या समोर ठेऊन त्याचे ध्यान तिकडे वळविले त्यावेळी क्षणभर त्याला आपल्या आईवडिलांची आठवण झाली. जर का आपला मोठा भाऊ सुखरूप धवलगिरीला पोहोचला असेल तर आपल्या

विषयी कुशल असे विचारून ते दोघे चितने व्याकुल होऊन जातील, त्याकरीता सर्वात प्रथम आपण कुशल असल्याचा समाचार अवगत करून घेतला पाहिजे.

तसा विचार करून चित्रसेन मंत्र्याला म्हणाला—“मंजीराज, आपण धवलगिरी राज्याविषयी काहीतरी जाणत असालच. तेव्हा त्या राज्याचा राजा तारकेश्वर ह्याच्याकडे मी कुशल असल्याचा समाचार ताबडतोब पाठविण्याची व्यवस्था करा नंतर इतर गोष्टींच्या बाबतीत आपण खुलासेवार चर्चा विनिमय करू.”

“जशी आज्ञा महाराज, मी आताच तसा निरोप पाठवून देतो. राजा, सजिन-द्वाराने खजिन्यात असलेल्या संपत्तीची एक

नोंदणी केली आहे. ती तुमच्याकडे आणून देण्यासाठी मी सेवकाला सांगू काय ?” संव्याने राजाला विचारले

“अजिनदाराला इथे संव्याची जरूर नाही, परंतु अजिन्यातील सपरीची नोंदणी घाल्याकडे पाठविण्याची आज्ञा करा” तो म्हणाला.

थोड्या वेळाने सेवकांनी अजिन्यातील नोंदणी राजापाशी आणून दिली. अजिन्यातील संपत्तीची नोंदणी पाहून चित्रसेन अत्यंत वकिल झाला. इतके रत्न मोठी माणिक अब्रजवाहीर रमाने पूर्वी कधी पाहिले ही नव्हते त्याने विचार केला की एवढी संपत्ती आपल्या पिढ्याकडे सुद्धा नसावी

त्या दिवशी संव्याकाठी चित्रसेन अजिनशान समवेत संपत्तीची पहाणी करीत होता. तेव्हा दुतांनी येऊन राजाला समाचार दिला की त्याचे पिता तांगकेडवर सहपरिवार भेटीस येत आहेत.

तो समाचार मिळताच चित्रसेन महालाच्या खोरी येऊन उभा राहला

आपल्या मुलाला बहालाक्षमी तार-कंभरला अतिशय गहिबळून आले रवाने मुलाला प्रेमभराने जवळ येऊन आत्मिगत केले आणि म्हणाले-“ बेटा, तुम्हा मोठ्या भावाने येऊन जी हुकीकत मला सांगितली तेव्हा मला वाटले की, तुम्हा कोणी जंगलातील रानटी स्वापदाने जाऊन टाकले असावे परंतु तुम्हा प्रत्यक्षात अशा वदस्थेत पाहून साक्षा आनंद गगनात मावेनासा झाल्य आहे. येथील काही सेवकांनी आम्हाला सांगितले की, तू ह्या ठिकाणाचा राजा आहेस काय हे तसे खरे आहे का? हा अद्भुत महाल तुम्हा आहे का ?”

बदिलान्या प्रश्नाची खरी उत्तरे देण्यासाठी चित्रसेनन उभाच मान हलविशी.

“हे असे महान्य मोठेपण तुम्हा ह्यामच्या सहजासहजी कसे काय प्राप्त झाले. ह्यापूर्वी ह्या महालात कोणता राजा रहात होता आता ह्याअशी ते कोठे आहेत ?” तार-केडवराने त्याला एका पाठोपाठ विचारले

“ह्या सर्व गोष्टींचे रहस्य मी आपल्याला एकानात सांगून राजदरबारी लोकांना ह्या गोष्टी समजता कामा नये” चित्रसेन गुप्तपणे सांगितले.

त्या विचारी राजी धवलगिरीचा राजा तारकेश्वर व त्याच्या बरोबर बालत्वा सहपरिवारांना मोठ्या घाटाने जेजवानी व मनोरंजनाचा कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला त्या समारंभात राजदरबारी लोकांनी व जंगली तरबारांनी जालीत भाग घेतला होता जवळ प्रज्जली लोकांना समजले की धवलगिरीचा राजा तारकेश्वर ह्याचाच मुलगा चित्रसेन आपला राजा आहे तेव्हा त्यांना अतिशय आनंद वाटला.

जेजवानी व समारंभ आटोपताच एकांत पाहून चित्रसेन आपले पिता तारकेश्वर ह्यांना सारा वृत्तांत कथन केला. तेव्हा पासून की सिंहाला पाहून आपला मोठा उमळला होता तेव्हा ते राक्षसाने जे बचन दिले तेथेपर्यंत त्याने सर्व घडलेल्या गोष्टी सांगितल्या.

“बाळ तू जे राक्षसाला वचन दिलेस कसे काय पाळणार आहेस? त्यातून आपल्या तारक्या क्षत्रिय धर्माच्या राजाने आपला प्रचंड पुत्र बसा प्रकारे राक्षसाच्या हाती सोपवणे म्हणजे ते काही व्यावसायिक होणारे काम नाही” तारकेश्वरचे नागितले.

“बाबा, अबुनपरंत माझे सगळे सुद्धा झाले नाही ही समस्या तर तेव्हाच उत्पन्न होईल जव्हा माझे लग्न होईल व मला पहिला मुलगाच होईल व तो जेव्हा बघे जवळ तेव्हा काही तरी मंत्रतंत्राचा उपयोग करून त्या बचनातून सुटण्याचा प्रयत्न करता येईल,” चित्रसेन म्हणाला.

तारकेश्वरला मुलाचे म्हणणे तितकेसे पटले नाही. गोष्ट अशी होती उद्यानाचा सहार करणे फार कठीण होते त्यावर विचारत तो तारकेश्वर मुलाचा म्हणाला—“एक बाळ तुझा राज्य धवलगिरीचा सीमेपासीन जोडलेला आहे जेव्हा मुलाचा माझी आख्या कता जाटले तेव्हा मला पूर्वसूचना दे.” मी ताबडतोब मदतीस येईन. (क्रमशः.)

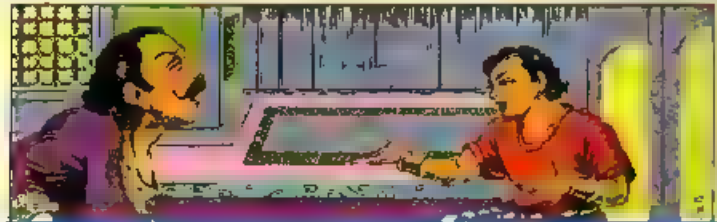

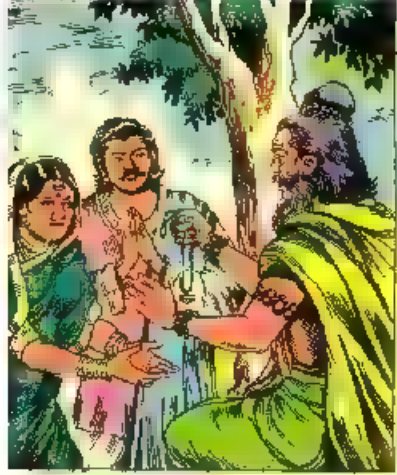
मत्सराचे फळ

विक्रमाश्रित्याने आपला हट्ट सोडला नाही

तो आढावणळ मेल्या, घेत साक्षात्कार काढून घेतले आणि नहमीप्रमाणे नीनपणे लसणाच्या विरोधे निघाला. तेव्हा प्रेतात बसलेला वेताळ त्याला म्हणाला—“राजा, तू धन करीत आहेस ते प्रक्षंसनीयच आहे परंतु तुला नाहीच बाहे का, तुला दुसऱ्याची उकती सासली उड्डाणांनी पहावत नाही तू त्याचा प्रतिकार करण्यासाठी अपूर्व शक्ति प्राप्त व्हावी म्हणून तर जटत नाहीस ना! तसे जसेच तर तुला केव्हाना केव्हा तरी हार मानावीच लागेल ह्याचे उदाहरण म्हणून मी तुला एका पिता पुत्राची गोष्ट सांगतो मला देऊन ऐक” जसे सांगून वेताळ गोष्ट सांगू लागला.

जवळ देशात एकभुपती नावाचा एक मोठा जमिंदार होता त्याला बरीच बघे मुलबाळ झाले नाही त्यामुळे तो विता

मग जसे की, आपल्या इश्टेटीला कोणी वारस नाही. तो नेहमी उपासनापास पुजा-अर्चा तिथ्याचा बरीरे पुत्रप्राप्तीच्या आशेने करीत होता. तरी सुद्धा त्याला मुल झाले नाही

चक्रभुपतीच्या बरी गोपाल नावाच एक नोकर होता. तो सुमारे त्याच्याच वयाचा होता आचर्य व संयोगाची गोष्ट म्हणजे त्याला सुद्धा मुलबाळ झाले नाही त्या एकाच गोष्टीमुळे ते दोघे मालक व नोकर हा अंदभाव मनात न ठेवता घनिष्ट मित्र बनले

अशा प्रकारे अनंक वर्षे उलटली एकदा त्या गावात एक साधू आला. तो लोकांच्या

समस्या दूर करतो अशी बातमी सर्वत्र झाली तेव्हा गांवातील लोक त्या साधूचे दर्शन करण्यास वेळ लागले

बऱ्याच दिवसानंतर चक्रभुपतीच्या मनात साधूचे दर्शन करण्याचा विचार आला. तो साधू सादरीक बाहेर व अनेक महिना जागणारा आहे असे समजले.

एके दिवशी जमिनवार आपल्या बायकोसह साधूचे दर्शन घेण्यासाठी आला

साधूने चक्रभुपतीच्या बायकोचा हात पाहून त्याच्याखरील देवा निरखून पाहिल्या व मंदहास्य करीत तिला आशिर्वाद दिला व तिच्या हातात एक ताईत देत त्यांना म्हणाला-“उभयतांनी भित्त करू नका ह्या ताईताच्या प्रभावाने तुम्हांला निश्चित मुल होईल”

साधून समितलक एकून प्रसन्नतेने दोघे घरी परत आले दुसऱ्याच दिवशी चक्रभुपतीला एक गोष्ट समजली की, गोपालच्या पत्नीने सुद्धा साधूचे दर्शन घेतले. तेव्हा तिला सुद्धा साधूने एक ताईत देऊन सत्येच समितलक जसे आपल्या सांगितलक

यथासमयी दोघीं मरोदर राहिल्या व त्या सुखरूप बाळंत होऊन दोघीनाही मुलम झाले. त्या दोघांचा भागव गणपात यावेनामा झाला दोघांनी आपापल्या एपतीप्रमाणे दानधर्म केला भुपतीने आपल्या

मुलाचे नाव ‘कमल भुपती’ ठेवले व गोपालने ‘चंद्र’ असे ठेवले

कमल व चंद्र खूप कोडकीमुकात वाढू लागले ह्यानंतर दोघांनाही कुरारे बघत्य झाल नाही त्यामुळे ते आपापल्या मुलावर जिवापाड प्रेम करून डोळ्यात तेल घालून त्याची काळजी वाढू लागले.

ऐषशापान व मुक्त ह्यामुळे कमल फार हुढो व खोदकर निघाला पण उलट चंद्रला लहानपणीच आपलेपणा आला तो फार समजुतीने वागू लागला.

त्या दोन्ही मुलांमध हि जी भावना निर्माण झाली ती त्यांचे बघे दहावारा वर्षांचे होईपर्यंत जमिनदाराच्या लक्षात आली नाही.

कमल शाळेत न जाता घरीच शिके त्यामुळे त्याचे शिक्षण असून नसल्यासारखे होते चक्रभुपतीला ते समजण्यास अवधी लागला नाही की आपला मुलगा शिक्षणात अवदी कळवा आहे परंतु ही गोष्ट तो आपल्या मोठेपणामुळे उबवळ करून कधी बोलून बालवित नसे त्यांना परिणाम चंद्रावर तो इश्या करू लागला व स्वतःच्या मुलाच्या काळजीने तो वितामग्न राहू लागला.

भुपतीने आपल्या मुलाला सुधारण्याचा अटीकाट प्रयत्न केला. परंतु आपला शुकुंता एक मुलगा असल्याकारणाने त्याला रागावणे कधी अवळ नाही. त्यामुळे त्याचा

परिणाम उलट झाला तो दिवसेंदिवस मानसिक वेदनांमुळे खगू लागला

गोपालचा मुलगा शिक्षणात प्राविण्य संपादन करून शाळेत शिक्षकांच्या प्रेमास पात्र बनला तेव्हा त्याला काशीं नगरात जाऊन एखाद्या चांगल्या विद्यालयात शिक्षण घेण्याची प्रवळ इच्छा उत्पन्न झाली

हि गोष्ट चंद्रने आपल्या बडिळांना बोलून दाखविली. तेव्हा गोपालने मुलाला ससजावणीच्या मुरात सांगितले-“बाळा, काशीमधं एक वेळ तुझी साव्यापिण्याची व रक्षाण्याची सीप होईल, परंतु प्रवास खर्चा करीता तर पैसा पाहिजे ना! ती कोडून इतका जाणू? हि गोष्ट तर माझ्या हाता

बाहेरची आहे आपल्या वडिलांची आर्थिक स्थिती समजून चंद्रने मनोमन त्या घनाने तो मोठे दडपून टाकली

हीन दिवसाने चंद्रच्या गुरूंनी गोपालला भेटून म्हटले—“काय हो तुम्ही आपल्या मुलाला काशीला पाठवून नाहीत का? कित्येक श्रीमंत मुलापेक्षा तुमचा मुलगा दुप्पट हुशार आहे असे साटते ही गोष्ट तुम्हांला माहीत नाही अशा मुलाला तर तुम्ही चांगला पाठींबा देऊन शिकवले पाहिजेत परंतु त्याला विरासत करणे योग्य नाही.

गुरूंनी सांगितलेले ऐकून गोपालला स्तब्ध वाईट वाटले. त्याने त्या दिवसपासून मनोमन निमचय केला की कसेही झाल तरी

आपल्या मुलाला आपण काशीला पाठवायचेच, अशा विचाराने तो आपल्या मालकाच्या घरी गेला

त्याने आपला सारा वृत्तान्त भूपतीला एकत्रला व विनंती केली—“मालका, मला थोडे पैसे आपण उपहार द्या व पैसे माझ्या पगारापधून थोडे थोडे कापून घ्या.”

भूपतीला प्रथमच आपल्या मुलाचे दुर्गुण व गोपालच्या मुलाची शिक्षणातील प्रगती पाहून अत्यंत हिर्या वाटत होती त्यामुळे त्याच्या भनाई त्याच्या विषयीचा राग उफाळून आला बडघाचे तेल वाग्यावर असा प्रकार झाला

चक्रभूपती चिडून म्हणाला— तू तर आता म्हातारा झाला आहेस तुला किती

रूपये उपहार पाहिजे आहेत रे. त्यातून कितीही पैसे तू कुज म्हुणून घे ते तुला महीना थोडे थोडे असे परत किती दिवस म्हुणून करता रातील तू पुन्ही प्रकृती प्रथम पहा मगच हात पसर. प्रथम तुझ्या मुलाचे शिक्षण बंद करून त्याला कोठेतरी कामाला लावून टाक.

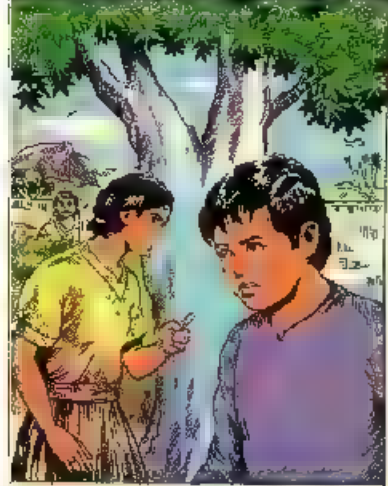
चक्रभूपतीला समंकर राग आलेला पाहून गोपाल भुकाटधान तेथून निवून गेला आपली मानसिक शांती तळलली निसर-ण्यासाठी भूपती थोड्या गार हुवेत फिर-ण्याच्या उद्देशाने तेथील तळ्याच्या काठी आला. तळ्याच्या काठावर एका ठिकाणी नक्षत्राच्या विचारात असतानाच थोड्या दूरवर एका झाडाखाली कमळ व चंद्र

एकमेकांशी गप्पा बोष्टी करीत असलेले त्यांनी पाहिले

चक्रभूपतीच्या मनात कुतुहल निर्माण झाले की ते दोघ कसल्या गप्पा गोष्टी करत आहेत की हाडवेयासारखे भांडत आहेत ते एकाचे तहा विचार यत्नाच ते लगत लगत जवळच्याच एका झाडाच्या आडोखाला येऊन उभे राहिले की तेथून त्या दोघांचे खोखणे आपल्याला स्पष्ट ऐकू येईल.

कमळ कठोर शब्दात त्याला रागवित होता—“चंद्रा ऐक! मी तुझ प्रयत्न काळू क्षलेले फुगत आहे कितीही झाले तरी तुला उच्च शिक्षण करांता काशीला जायला मिळणार नाही.

ते ऐकून चंद्र शांत स्वरात त्याला म्हणाला—'आऊ, तू तर माझ्यावर असा आरोप करीत आहेस की मी शिक्षण घेण्यास काहीस चाललो ते वाईट परंतु ह्या पाठीमागे काय कारण सांगितलंय माझ्या वडिलांनी तर दुडू निरवय केला आहे की मी उच्च शिक्षणास काहीला जाये त्यांनी मला असे पण सांगितले की ते तुझ्यावडिलांकडून उधार पैसे घेणार आहेत माझा पूर्ण विश्वास आहे की ते मला नक्की मदत करतील."

"तू उधारीवर पैसा घेऊन उच्च शिक्षण का घेऊ पहारतोस? ऐक, तू माझे म्हणणे ऐकून हि गोष्ट आपल्या मनातून काढून टाक. मी तुला पाहोये तितके पैसे देईन.

तू कोठेही दुसरीकडे जाऊन कामधंदा कर. पण शिकू नकोस. कमलने त्याला सांगितले

"अध्या मला माझ्या शिक्षणा करीता पैशांची जरूरी आहे आणि तसे झाले नाही तर मला पैसा कशाला पाहीजे आहे?" चंद्रने त्याला दुडू स्वरात विचारीत म्हटले

ते ऐकताच कमलला अचकर सताप आळाच तो तसाच उठला आपल्या घराकड परत निघाला

हे सर्व संभाषण ऐकून चक्रभुपतीला अत्यंत आनंद झाला त्याने घरी गेताच गोपालला बोलावणे पाठवले गोपाल यत्नाशील त्याला ते म्हणाले—'गोपाल, हे पांचवडे रूपये तू घे. तू आपल्या मुलाला उच्च शिक्षणासाठी काहीला पाठव हातावर खुदा तुला जर पैशांची जरूर पडली तरी मकोच न करता सांग मी तुला देईन. चंद्रच्या शिक्षणा करीता जो काय कार्य होईल तो सर्व मी तुला पुरा करीन. तुला त्यातील एक पैसा सुद्धा परत करावयाची जरूर नाही'

वेताळन येथवर गोष्ट सांगून विचारले—

"राजा, चक्रभुपतीच्या मनामधे जो अज्ञानाचा बबल झाला त्याचे काय कारण मनु शकेल? चंद्रच्या मनामधे उच्च शिक्षण घेण्याची जी प्रबळ इच्छा होती ती पाहून तर

जमिनदाराचे मन बदलले नसेल ना? कारण आपल्या मुलाची शिल्लकावधील दिव्य प्रगती पाहून तर त्याचे मन दुबळं बनल नसेल ना? त्या कारणाने तर भुपतीने अशा निस्वार्थ भावाने उदारता दाखवून चंद्र करीता पैशांची मदत केलीच नकावी. ह्या पाठीमागे त्याचा काय हेतू असावा? या सर्व प्रकाचे समाधान कारक उत्तर मधील असून तू शिल नाहीस तर त्याचा परिणाम तुला माहीतच आहे तुझ्या होण्याची संभार लकले होऊन तुझ्याच पायावर लोळू लागतील."

ते ऐकून विक्रमादित्य म्हणाला— "आपला मुलगा व चंद्र ह्या दोघांच्यात जो वातावरण झाला तो ऐकून भुपतीला सत्य परिस्थितीची कल्पना आली की चंद्रच्या शिक्षणामधे होत असलेल उच्चल यत्ना पाहून कबल त्याचा भस्तर करता आहे. आपल्या मनामधील उत्कर्ष करण्याची प्रबळ इच्छा जागृत होण्याने मुद्धा कोणताही व्यक्ति दुसऱ्याची महानता हृदयपुर्वक स्विकार

करतो. भुपतीला परले की हा बदल आता कमलमधे दिसून येत आहे त्याची चांगणुन बदलण्याकामी हाच शिक्षणाचा यामा मोध्य आहे. त्याच कारणामुळे तर चंद्र बहुलची कमलच्या मनात हेंच भावना जावून आहे तरी तसे असून सुद्धा चंद्र आपल्या निश्चयावर निश्चल राहीलेला पाहून कमल तेव्हाच चपचाप निघून गेला परंतु त्याच्यावर अत्याचार करण्याचा त्यान चुकून सुद्धा प्रयत्न केला नाही. अशा प्रकारे चक्रभुपतीने आपल्या मुलामध्ये झालेला बदल पाहिला त्यामुळे भुपतीने चंद्रच्या उच्च शिक्षणा करीता पैशाची मदत केली ती त्याच्या मनामधील शिक्षणाची आंच न त्याची बुद्ध मनोकामना ह्या कारणासाठी नाही. त्यास मदत केली ती स्वार्थ बुद्धीच्या प्रेरणेने केली नाही"

अशा तऱ्हेने राजाचे मौनभंग होताच वेताळ प्रेतासह अदृश्य झाला आणि पुन्हा इच्छा जागृत होण्याने मुद्धा कोणताही व्यक्ति दुसऱ्याची महानता हृदयपुर्वक स्विकार

(कल्पित)

ज्ञानोपदेश

विनासपुर गावात एकदा एक साधुयोगी आसा व गावच्या वडाच्या पारीवर बसून त्याच धर्मे, कर्तव्य, सदाचार ह्या विषयांवर उपदेश करू लागला. गावातील बरेच गावकरी त्यांचा उपदेश ऐकण्यासाठी तेथे जणु सांगते उपदेशानंतर साधुयोगी लोकांस सन्ने गेले, सचरीने येतांना आपल्या बरोबर एक मुठ तांदुळ व पाच पैसे घेऊन येऊन पोचले.

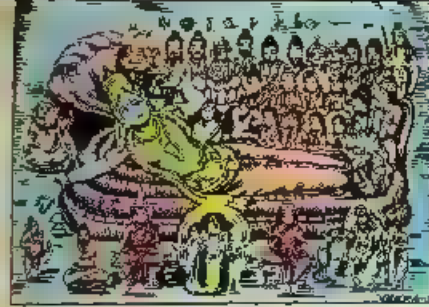
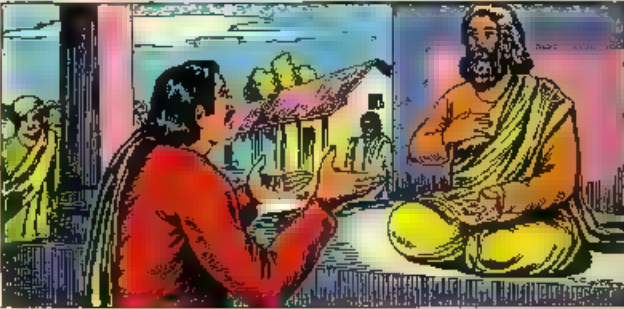
एक दिवस उच्च श्रिता प्राप्त केलेल्या शंकर लोकांच्या एका माणसाने साधुला थडामुबक समजावून करीत विचारले—“स्वामी, आपला उपदेश ऐकून अनेक दुराचारी लोक सराचाराने मार्ग फळू लागले आहेत. ह्याकारणाने गावातील अनेक मारामाऱ्या बलाचार कमी झाले आहेत. परंतु आपण लोकांशी करीत असलेला व्यवहार पाहून मला राहून एक संकट येते. वध कर संमती देऊ नसताना तर ती संकट मी आपल्या समोर उचल करतो.”

“संकोच न करता निर्भयतेने विचार दाख !” साधु म्हणाला.

“आपण आपल्या उपदेशाने तर लोकांना सर्वत्र कृतीने राहण्याचा सल्ला देत आहात. मग गावकऱ्यांना तुम्ही तांदुळ व पैसे मागण्यासाठी संमती दे काही उचित काम आहे का ?” शंकरने विचारले.

शंकरने शोकांत ऐकून स्वामी मंदहास्य करीत म्हणाले “बाळ, तुम्हा बोलण्याने तर बरे स्पष्ट होते की, माझ्या हितोपदेशाने तुम्हा गावातील नाचकऱ्यांचे शकल्याण होत आहे हेच कल्याण मला मोजारानाच्या लोकांवरही करायचे आहे. त्याकरीता मला विभक्त राहिले पाहिजे ना ! मी माझा परिवाराचे कसा करायचा ?”

थर काय झालेतर तुम्हा दिवसाभरासुन गावातील लोकांनी स्वामीला तांदुळा बरोबर हाळ मीठ भाजीभासा सुद्धा आपून देण्यात सुरुवात केली.

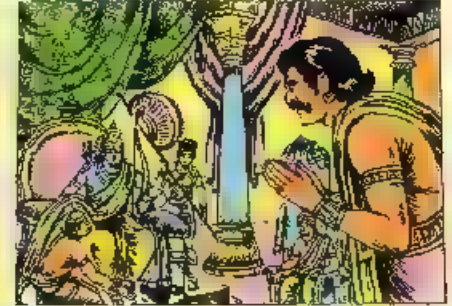

आपली देखील !

श्रीरंगम

श्रीरंगमच्या वेळाला शेषशयन रंजनाय स्वामीच्या मुर्तीची प्रतिष्ठापना केली आहे असे ऐकिले आहे की, हि मुर्ती कोठ्या एका काळाला आयोड्यानगरात होती. श्रीरंगमचंद्रने बुजवून ह्यान मुर्तीची पुजा करील होते आणि ही मुर्ती अयोध्येच्या रामभवनानाून येथे आणण्यात आली.

रावणाचा नाश करून राजवट जेव्हा मोलला घेऊन लंकेमधून अयोध्येला परत आले तेव्हा विविधधर्म श्रद्धाच्या बरोबर आला. तो लंकेमधून राज-महानात स्थापित असलेल्या त्या मुर्तीला पाहून अत्यंत श्रद्धांकि झाला. त्यावर रामचंद्रांनी ती प्रतिमा त्याला देऊन टाकली.

ही प्रतिमा देतांना एक बट घालण्यात आली की, ती प्रतिमा लंकास घेऊन आदीपत्य ही मुर्ती कोठेही आली तेवता करमा नये परंतु हा घेऊन जाताना श्रीरंगम येथे एका ठिकाणी विविधधर्मांनी ही खाली उतरवून ठेवता त्यानंतर किती जमन कळत नाही त्याला ती मुर्ती उचलता आली नाही.

ही मूर्ती होती त्याच्या कोहोबाबुला बांधकाम करून देऊन बांधण्यात आले तेव्हापासून हे ठिकाण शिष्य क्षेत्र म्हणून प्रसिद्धित पावले. अद्यक्ष भक्त-गण व बांधकाम ही रंगनाथाच्या देवळात दर्शन करण्यास येऊ लागले जाण्डास (गोदादेवी) नाकांबी एक भक्ति रंगनाथाची सेवा करीत त्यात पिशिन झाली.

रामानुजाचरित मुक्तानाथाचे हे ही उत्तम मूर्ती पुन कोहोबाबा देऊन जाण्याकरीता अनुमतते मागितली मुक्तानाथाचे त्याचा आपला होकारही सांगितला.

कालक्रमाने रंगनाथाचे देवळात अनेक विभिन्न कार्यक्रमांचे स्थान ठेवू लागले. सुप्रसिद्ध तामीळ कवी कव्जन हांची रामायणाची रचण सध्याच्या भक्तांच्या समोर ह्या देवळातील देवाला समर्पण केली होती

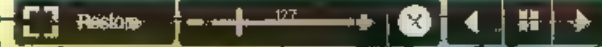
परंतु मुक्तानाथाच्या मूर्तीने त्या मूर्तीवर आपले अत्यंत प्रेम अढत्याने हांगितले व ही त्या मूर्तीला बंड करायला आलेल्या मांडी पोळोपांड बालू लागली तिची समूची चिंत म्हणून कपास शीरमय्या देवळात काही काही मुक्तानाथाचे संप्रदाय घालण्यात आले आहे

१२ व्या १३ व्या शतकात दिल्लीच्या मुक्तानामी ह्या देवळावर हत्त्या केला एका मुक्तानामाचे गर्भगृहातील स्थित मूर्ती उपलब्ध देण्यात प्रयत्न केला. परंतु भक्तांनाही ही मूर्ती हलकूट विरुद्धीने अनेक मुरसित जाली नैजून देवली परंतु अद्याप मूर्ती ही मुक्तानामा उपलब्ध करीवर बंड करत नाही

एका मुक्तानाथाच्या एका सेनापतीने गुप्तस्थाने अंदिशची तांडकोट करण्याकरीता एक बडयंत रचले ह्याबाबतीत त्या सेनापतीने आपल्या साक्षीदार लोकाला जे गुप्तगु केले ते एका राज-बरोबर नव्हतीने मुक्तानामा ऐकले.

त्या नर्तकीने संतपण्यांना असे चोरीत केले व तांगितले की गोपुराच्या सिंघरावर वज्रिना घडवून ठेवता आहे आणि त्याच्या बरोबर गोदगोठ बांध करीत त्याचा गोपुरावर चढून गेऊन येथी. तो चढतो असाच दृष्टा तेव्हा ती तंडी घालून तिने त्याच्या पायाखालचा एक दगड जलघब हलवला तेव्हा ती झोपझुप झाली पडला व बरेच शब्दा.

विलक्षण उपाय

सतत आकार एक हुबारी खांब व ओंकार विधान ह्या सवनि सुसंधित असलेल्या कोरलेल्या देवळात अनेक अपूर्व व अचूक बिल्ल कोरलेले आहेत

ह्या देवळात प्राभुत्वाने मानल्या जाणाऱ्या दत्तवात प्रमुख पर्व म्हणजे वैकुंठ एकादशी आहे. योगमाया स्व रूपिणी बनलेल्या एकादशी देवीने भुरा नावाच्या राक्षसाचा ज्या दिवशी संहार केला तोच दिवस एकादशी. एकादशीच्या मुख्य दिवशी श्रीरंग नाथाने दर्शन करणे म्हणजे पुण्य मिळते असा लोकांचा वाद विश्वास आहे.

सोमनाथ नगर दुर्गचा पाखी जाणून होता. त्याच्या घराच्या आनुमानात सुरीनाथ व मल्लिनाथ ह्या दोन संजून भाणसांची धरे होती. शेजाऱ्या पाजाऱ्यांना कशा ना कशा तऱ्हेने शिब्यागाळ करून व भांडणे उकळून काढणे व त्यात भाषद मिळवणे ह्याची सोमनाथला अत्यंत पाणेरडी सवयच होती. तो अचकट विषकट गाणी म्हणून मोठमोठ्या आवावात शेजाऱ्यांना आस देई. रस्त्यात जर त्याचे बोंबारी त्याला भेटलं तर अक्षरण नेष्टा मस्करी करून तो त्यांच्याची व झोळताच शुभंते त्यांच्या समोरून विभून जात असे.

मल्लिनाथ त्याच्या त्या बाग्याला अजिबात दाद देत नसे. परंतु सुरीनाथ आल्याच स्वभावात वेगळा होता त्याला व अजिबात सहन होत नसे. त्यामुळे तो सोमनाथमरोवर भांडण करी सोमनाथला मुळा

तेच पाहिले होते तो सुरीनाथ भांडायचाच बवकास की आकास, पावाळ एक करीत घालून जाई ते पाहून तो वावरून जात असे. सोमनाथला तेवढे तो फावे उलट कागावा करून ओरडत बसे-“काय रे मूर्खी, मला मळकवून मी गप्प बसित आटलं काय? कात देऊन एक! मो तुला चांगला बहा दर्शन शपथ घेऊन सांगतो.”

सोमनाथ अचकट विचकट बोलत आपल्या बराहील जो काय कचरा असेल तो शजाऱ्यांच्या घरासमोर मुद्दाच फुंकून देत असे त्याचा विचार असा होता की, सुरीनाथ बरोबर जर मल्लिनाथ सुटा जायलाशी भांडामला आला तर काय मस्त मनोरंजन होईल. परंतु मल्लिनाथ तिकडं बिलमुल लक्ष देत नसे. परंतु सुरीनाथला मनापासून वाट की मल्लिनाथने आपल्याला दुजोरा दिला तर मला चांगला बह शिकवता येईल.

सुरीनाथने खेळां हे सर्व मल्लिनाथला सांगितल तेव्हा तो हसून म्हणाला-“हे बघ बाबा, मला शेजार्याच्या बरोबर मांडण बिलकुल आवडत नाही

ते ऐकताच सुरीनाथला अत्यंत राग आला. त्याने आपल्या अंगणात टाकलेले कचऱ्याचे टोपळ उचलले व त्याच्या अंगणात फेकले, तरी सुद्धा मल्लिनाथ गप्प बसला

अशा प्रकारे दोन दिवस उलटले तिसऱ्या दिवशी सुरीनाथने मल्लिनाथला हाका मारीत म्हटले-“मल्लिनाथ आपल्या दीवानघ नांडणे लावून देण्यासाठी हा सोमनाथ रोज कचऱ्याचा टोपळा आपल्या

अंगणात काढून टाकतो. विनसेविनसे ह्या खोडपा वाढतच चालत्या आहेत त्या करीता आपल्याला काहीतरी केले पाहिजे.”

त्यावर मल्लिनाथ त्याला समजावणीच्या सुरात सांगे-“अरे पण तुला त्याचा दुष्ट-स्वभाव चांगला माहीत आहे. तेव्हा आपण त्याच्याकडे दुर्लक्ष केले की काय संपले.”

सुरीनाथने अस्वस्थचित्त हात त्याला म्हटले-“अरे पण रोजच्या रोज जर कां सात कचरा त्याने तुझ्या घरासमोर फेकला तर तू काय गप्प रहाशील?”

मग त्यात भांडण्यासारखे काय आहे. आपण तर आपल्या घरा समोरचा कचरा काढतोच ना! त्याच बरोबर तोही काढून टाकावा” मल्लिनाथने सांगितले.

‘तू तर एक संवराचा मित्रा भाव आहेस त्यामुळेच सोमनाथच्या वर्तणुकीला पाररतीस काही झाले तरी त्याचे डोळ उघडलेच पाहिजेत” सुरीनाथ हिरीरीने म्हणाला

मल्लिनाथ सांतवण त्याला म्हणाला- “मित्रा, एक गोष्ट निसर्क नकोत आपल्या घरासमोरचा कचराचरा काढण्याचा जो काय वेळ लागतो त्यात मला किती फरक पडणार आहे त्या करीता जर सोमनाथ बरोबर भाडण करशिल तर सात वेळ भाडणातच फुकट जाईल

‘अरे बसे समजून वर आपण गप्प राहीलो तर ती आपल्याला असमर्थ समजले” सुरीनाथ म्हणाला

‘पण खरोखरी तर आपण असमर्थ नाहीत ना! मग त्याने आपल्याला असे म्हटले तरी आपल्या अंगाला काय दबावा म्हणण्याने मोठे कां पडणार आहेत? आपले काय विचारात आहे’ मल्लिनाथने आपले मत सांगितले

सुरीनाथ मोठा विचार करीत म्हणाला- “आपण तर त्याला त्याच्या करण्याच्या चुपटीने भास देऊ.”

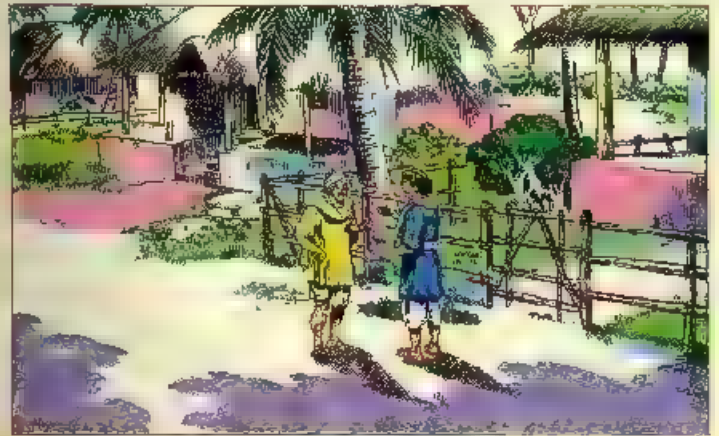
‘ते बसे काय रे मल्लिनाथ! सोमनाथचा तर काही कामधंदा नाही तो उगाड आहे आपल्याला तर कामातून मोकळ वेळ

मिळणे कठीण त्यातून जो समजुतदार राहीलो तर तो आपल्याला असमर्थ समजले” सुरीनाथ म्हणाला

‘पण खरोखरी तर आपण असमर्थ नाहीत ना! मग त्याने आपल्याला असे म्हटले तरी आपल्या अंगाला काय दबावा म्हणण्याने मोठे कां पडणार आहेत? आपले काय विचारात आहे’ मल्लिनाथने आपले मत सांगितले

सुरीनाथ मोठा विचार करीत म्हणाला- “आपण तर त्याला त्याच्या करण्याच्या चुपटीने भास देऊ.”

‘ते बसे काय रे मल्लिनाथ! सोमनाथचा तर काही कामधंदा नाही तो उगाड आहे आपल्याला तर कामातून मोकळ वेळ

आम्ही जाही ना काही काम काढून करीत रहायचे" मल्लिनार्य म्हणाला

"मग त्या करीता तू काम उपाय योजना केलीस" सुरीनाथन आश्चर्याने विचारलं

'मी जास्त वेळ शेती करण्यात घालवितो. माझ्या कुटुंबातील इतर बायका टोपल्या विणणे चढई विणणे खेळणी तयार करणे अशा कामांमध्ये हळूहळू तयार होऊ लागल्या आहेत. त्यामुळे आमच्या घरात बरं कमाई जास्त होवू लागली आहे. त्यामुळे तर स्पष्टच आहे की हे सोमनाथच्या बाईत बागण्यामुळेच शक्य झाले ते उपकारक झाले म्हणावयाचे. काव तुला तसे वाटत नाही का?' मल्लिनार्यने विचारले

ते ऐकून सुरीनाथ अवाक् होऊन पहात राहिला. त्यानंतर त्याचा निरोप घेऊन तो घरात परत आला व सर्व किस्ता त्याने आपल्या बायकोला सांगितला

'ओहो! माझ्या डोक्यात ही कल्पना कधी आली नाही. आजपर्यंत आपण सुद्धा मल्लिनार्यचे अनुकरण करू या." सुरी-

नाथची बायको आमदारन पलीकड म्हणाली त्या दिवसापासून सुरीनाथचे कुटुंब मल्लिनार्याच्या आगण्याप्रमाणे वागू लागले. त्यामुळे एका वाजूला त्याची कमाई वाढू लागली व सोमनाथच्या बागव्याचा विचार करण्यास त्यांना वेळच मिळनासा झाला असेच थिक्स निघून गेले. सोमनाथच्या घराच्या आजूबाजूला चांगली पक्की घरे उठली. बापल्या सोड्या शिब्यागळीकडे कोणाचेच लक्ष नाहीसे पाहून त्याच्या जीव कासाबोस होवू लागला

आपल्या शाखाच्यामजरेवर दोन्ही बाजूंना बांधलेली चांगली भजेवुत घरे पाहून त्यांची मानसिक शांती हळूहळू तो विचार करू लागला की आपल्या नाताला कदाकळ ह्या दोघाना चांगली स्थिती प्राप्त झाली की जर पंधराच आणखी काही काळ राहिलो तर नक्कीच ते महाल सुद्धा बांधतील"

असा विचार करून सोमनाथन आपला झोपडी स्वतात विकली व तो दुसऱ्या ठिकाणी निघून गेला

दिन लीला

पार्वतीनं शिवभक्त चिस्तोडला पहाण्याची

प्रसन्न दृष्ट्या शंकराचवळ प्रकट केली त्यावर शंकराने हसकरवी कांचीपुरावर एक-वीस दिवस सतत पाऊस पडत ठंबला होता बाबोनाथ्या दिवशी पाऊस कोणठ्याचा पावला हे तीन आठवडे जिस्तोड राजप्रहंर भक्तांना ओषध पालीत राहला. सर्व जळण संपून गेलं हाते त्यामुळे फाटक्या जिच्या तेजात बुडवून अग्नी पेटवून तो स्वयंपाक करीत राहिला. परंतु इतकी सफाट आपली बेलून सुद्धा त्याने आपल्या व्रताचा अंग केला नाही

परंतु ज्या दिवशी पाऊस पडणे थांबले. त्या दिवशी चिस्तोडच्या बरी कारणी अतिथी आला नाही चिस्तोड कर्मान

कमी एकास भोजन बालून सगळ जवत बरो असा त्याचा नेम होता. त्याने दुपारी बारावाहेर डोकावून पाहिल बरावाहेर ओसरीवर त्याला कोणीही शिवभक्त नजरेस आला नाही त्यामुळे चिस्तोड बरावाहेर पडून गेलोबोळातून हिडत कोणी अतिथी सांपडतो का म्हणून शोबू लातला किल्ल्याच्या तटांपर्यंत त्याला कोणीही सांपडल नाही. त्यामुळे तो किल्ल्याचा तट पार करून बाह्य प्रदेशात जाऊन शिवभक्त सांपडतो का ते पाहू लागला.

एका बागेच्या जवळच्या एका झोपडीत एक बूड जेडेप त्याच्या मजरेस पडले. त्या म्हाताऱ्याच्या पांढऱ्या कैसाच्या जटा झाल्या हास्या त्याच्या कपाळावर भस्माच्या आडक्या

रेखा ओढलल्या दिवत होत्या म्हणतारी आंघोळी होती ती म्हणतारा बापाचे कातडे पसळून त्यावर पडला होता त्यांना निवेदन करीत त्यांना म्हटले—“आज बापण दोघे भाऊया घरी पाचारण करून शिवार्चना करून मला कुतार्थ करावे”

त्यावर नृद्ध म्हणाला—“आज एकवर्षापासून मी शिवभक्त करीत निराहार जत केला आहे. त्या व्रताची समाप्ती एका नर-मासच्या हारेवर पूर्ण होणार आहे तो नर-प्राणी बाह्य शक्ति अथवा वैश्य कोण-त्याही जातीचा आलस तो लहानबघीस व सुदृढ असला पाहिजे. त्याचा वध त्याच्या आईवडीलांचा करावयास हवा व त्यांनीच

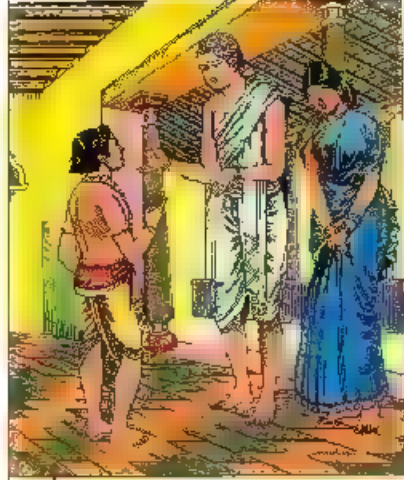
त्याचे मर्त्य शिजवून मला वाढल पाहिजे त्याच बरोबर माझी एक मठ आहे त्याची माझ्या पत्नितला बसून भोजन करावयास हवे “महानुभाव, माझे नांव चिक्तीड नवी आहे. माझं सर्व शिवभक्तांच्या व्रताचे पालन करण आहे आपल्या इच्छेनुसार जी आपल्याकर भोजन वाढीन, बापण कृपया माझ्या घरी चलावे. चिक्तीडन तिचेदन करीत म्हटले

“मासी मठ फक्त तू पाळून चालणार नाही तुझ्या पत्नीने मुढा त्याचा स्विकार करावयास हवा.” ती म्हणतारा म्हणाला त्यावर चिक्तीड आपल्या बायकोस मान्य करावे खाताडीघरी परत आला व त्यान सर्वे हकिकत आपल्या बायकोला तिचेवगनांचीला एकवले.

“आपण तर काय आपले मांस कापून मुढा शिजवून त्याला खावया चालू आपण तावडतोस जाऊन त्यांना बोळावून घऊन यावे.” त्याची बायको म्हणाली

तेवढेपात नृद्ध रुपात झमलले शंकर भगवान वेगळे रूप धारण करून चिक्तीडला मुलगा चित्तदाहाळवया पाठवातत बला व त्या मुलाला म्हणाल—“वाळ तुझ वडील दुष्ट माहेत तुला बाळून तुझ मांस शिजवून काण्या हाळला खायला घालणार आहेत तू तावडतोस यथन पळून जा.

“महाराज आपले चोलणें मला विविधच वाटते आहे असे म्हटले आहे परीक्षारार्थ मिदं शरीर काय हो, दुधाची विबी इत्यादी लोक काय करायची होते” चिन्मयाने उत्तर दिले

त्यानंतर चिन्मोड पुन्हा देवळात परत आला त्याने त्या बृद्ध ब्राह्मणाला आपल्या खांद्यावर उचलून घेतले. आंधळाचा म्हातारीचा हात हातत घेतला व दोघांना बरीबर घेऊन हळूहळू सावकाश त्यांना घरी घेऊन आला.

चिन्मयाच्या आईवडीलांनी त्याला वांगले अभयगस्तान घातले व त्याला वांगले जलंकार बालून म्हटले-“बाळ, तू शिव-

योग्याचा आहार बनण्यास तयार आहेस ना?”

“मला फार ज्ञानद वाटले बाबा. एका शिवयोग्याचा आहार बनलो तर मला पुण्यच मिळेल. ते हातचे कां घालून” बाळ चिन्मयाने त्यांना म्हटले

त्यानंतर आईने आपल्या मुलाला मांडीवर घेऊन व निळ्याने त्याला ठार मारले वतर चिन्मयाचे मांस शिवबून त्यांनी त्या दोघा बृद्ध दम्पतींना वाढले त्यानर बृद्ध चिन्मोड-नदीला म्हाणाळा “आता तुम्ही दोघे व तुमचा मुलगा अभयचा पत्नीला घेऊन भोजन करावयास या आम्ही खोळबलो आहेत लवकर या”

“महानुभाव, आम्हाचा मुलगा कांठ लढावयास वाहेर गेला आहे वाटतं स्वययाक घट होईल आपण कृप करून भोजनास आरंभ करा आम्हाच्या साठी थांडू तका” चिन्मोड म्हणाळा.

“तू तुझ्या बायकोला साथ की त्याला हाका मार, तों ती हांक एकूत घातत पळत दूध येईल” बृद्ध शिवयोगी म्हणाळा

त्यावर तिरुवनाची मुलाला जोरजोरात हांका मार लायली. बाळ चिन्मया. येथेच आम्ही सर्व तुझ्यासाठी वाट पहात आहोत” दुसऱ्यादणी चिन्मया बाळ वाहेरून घावत घावत घराच्या आत आला. त्यावर

चिन्मोड व त्याच्या पत्नीने आश्चर्याने त्या म्हाताऱ्या जाडप्याकड वळून पाहिले तेव्हा शिवयोगीने त्यांना त्यांच्या स्वरूपान प्रत्यक्ष दिसले त्याच्या शिवभक्तिवर ते अत्यंत प्रसन्न होते त्यांनी त्याच्या पुर्व जन्मीचा वृत्तात त्यांना एकमला

प्राचीन काळी दक्षिण भारतान पोत चिन्मोड नामक प्रदेशात एक फार मोठे अरण्य होते त्यात सावर जातीचे लोक रहात असत त्या प्रदेशाची राजधानी अहमर ही होती. सावर लोक शिकार जिवा संतकी करून आपला उदर निर्वाह चालवीत

सावर जातीच्या राजाचे नाव नाचनाच आणि राणीचे नाव तेंड असे होते त्यांना विषदु नावाचा मुलगा होता मोठा जाल्यावर त्याला सर्व शास्त्रासत्र विद्या शिकविण्यात आली हळूहळू तो पळणाऱ्या हरणाळा व आकाशात उडणाऱ्या पक्ष्याला सहस्रलभनेन नेम मारून ठार करू लागला

सावर जातीच्या लोकांनी आपल्या युव-राजाला शिकार करण्याची विद्यापण उत्तम प्रकारे शिकवावी असे सुचविले त्यांनी संकश जवळ हात जोडून नवस केला कित्यक जनावरांचा वडी दिव्य महुवा नावाच्या फुलाची वास म्याले आणि नृत्य-गान करीत एक मोठी मिरवणुका काढली

दुसऱ्या दिवशी ते शिकारीसाठी वाळी दोन्या, फांस शिकारी कुशी इत्यादि घेऊन निघाले तिनहु वाजत गाजत शिकारीला निघाला ते लोक निरुपतोच्या डोंगराळ प्रदेशाकड निघाले. वाटेत अनेक पक्ष्यांचा व पक्ष्यांची शिकार केली. त्यांचे मांस काढून ते विस्तवात भाजले आणि जंगला-तल्या वृक्षात मूडवून बसले. अशा तऱ्हेने शिकार करीत ते अनेक दिवस हिडले व फिरले

एक दिवशी शिकारीला गंला असता तिनहु दमून गेला. आणि बकुलाच्या झाडाखाली शोपला स्वप्नात त्याला एक महापुरुष दिसला त्याच्या सर्वांगावर विभुनी

लावलेली होती त्याच्या कमरेला व्याघ्रचर्म बांधलेले होते दोक्याला जवा होती गळ्यात मुळमाळ होती. आणि त्याच्या मध्यभागी शिबलिंग होते. तो महापुरुष स्वप्नातच तिझडला म्हणाला—“बाळ ! या डोंगराच्या पायथ्याशी सुवर्णमुखी नदीच्या काठी वटवृक्षाखाली शंकर निवास करीत आहे तू त्याची पुजा कर.”

तिझड दुबकून आभा झाला त्याने आश्चर्यचकित होऊन चारीबाजूला पाहिले त्याचे अनुयायी शिकार खेळण्यात मग्न होते. इतक्यात एक रानदुष्कर ओरडत त्या बाजूला आले तिझडने त्या दुकराचा पाठलाग केला परंतु ते दुकर एकएकी बदुष झाले त्या जागी तिझडला एक शिवमंदिर दिसले स्वप्नातच त्या महापुरुषाने त्याच शिवलिंगाविषयी सांगितले होते म्हणून तिझडला तो सवे दिसलीला आहे असे वाटले. तेव्हा त्याने त्या शिवलिंगाला वाष्टींग नयनकार घातला आणि म्हणाला—

“प्रभो, या डोंगराळ प्रदेशात ज्या जागी

वाघ आणि सिंह विहार करतात अशा या जागी नदीकाठी तू कां रहातोस ? तुला भूक लागली तर तुला असणाऱ्या कोण आणून देईल ? तू आमच्या गावी जडम् यथे कां येऊन रहात नाहीस ? माझ्या अहोबी तुला दुकराचे हुरणाचे व पश्याचे मांस घिजवून अथवा भाजून जायला देतील. परंतु तू आला नाहीस तर की देखील अजून हलणार नाही. सुक्री वाट पहात येथेच तिष्ठत बसेन.”

इतक्यात इतर शंकर त्याला शोभीत त्या जागी येऊन पोहोचले. ते त्याला म्हणाले—“मांसक ! आपण ज्या रानदुकराचा पाठलाग केलात ते दुकर कोठे आहे ? चला घरी.” तिझडने त्या प्रस्तावाचे एकडेच उत्तर दिले— शंकराने साम्यावर उबवून घ्यावे कबुल केले तरच मी येईन नाहीतर वपार नाही तुम्ही जा. तंतर तो शंकराचे स्मरण करून व्यानघरत झाला तेव्हा तो काही येत नाही पाहून सर्व निराश होऊन तेथून निघून गेले

शिवलिंगाची पुजा

प्राचीन काळात क्रिजिया नगरात गोडियन नावाचा एक शेतकऱ्याचा सख्ख पुतळा होता. तो एक दिवस आपली बैलगाडी जुपुन नगराच्या दिशेने निघाला गाडी करीब वेगात थोड्या दूरवर गेली नाही वित्त्यास आकाशातून उडत उडत एक गरूड पक्षी आला व बैलांच्या जोताच्या मध्यावर येऊन बसला ग्रीक लोकांचा असा गाढ विश्वास होता की, गरूड पक्ष्याने अशा तऱ्हेने जोत्यावर येऊन बसणे म्हणजे शुभसंकेत आहे गोडियन तो विचार करून आश्चर्यचकित झाला घनात म्हणू लागला जाता ह्या शुभ संकेताचे काय फळ मिळणार आहे बरे !

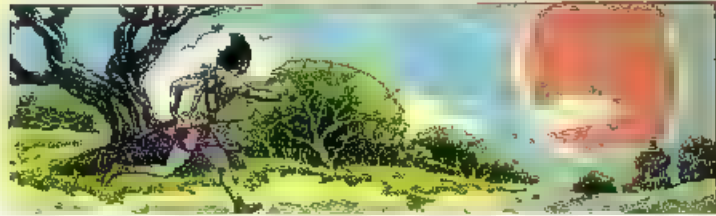
त्याच बुभारस टॅलिमिस नगराच्या राजाचा जवानक देहान्त झाला होता व राज्यभर अराजकता माजली होती. त्याच बुभारस एका नक्षिणीच्या अंगात दैवी

संचार झाला जिन वेबलात एकच जमा झालेल्या लोकांना उद्देशून म्हटले.

“तुम्ही निराश होऊन जाऊ नका तुमचा राजा एका बैलगाडीवर स्वार होऊन इकडेच येत आहे गाडीवर त्याच्या बाजूलाच तुम्हां लोकांचा होणारी राणी बसली आहे. बैलगाडीच्या जं बर एक गरूड पक्षी बसला आहे

हि बातमी समजताच सर्व प्रचलित लोक आपल्या नविन राजाची प्रतीक्षा करू लागले त्या भक्तिपीठे बोलण ऐकणाऱ्यांमध्ये एक तरुण मुलगी होती ती ताबडतोब थाबत पळत नगराबाहेर पडली

थोड्या दूर पळत गेल्यावर तिला समोरून एक बैलगाडी येत असताना दिसली गाडीच्या जं बर एक गरूडपक्षी बसलेला दिसला गाडीत एकटाच तरुण होता. परंतु त्याच्या बाजूला कोणी स्त्री बसली नाही

नगरातून भावले पळत आलेल्या तरुणीने गाडीच्या समोर येत त्या तरुण गोडियनला म्हटले - " थोडे थांब, मला पण गाडीत बघे "

गोडियनने गाडी थांबवून त्या तरुणीला आपल्या शेजारी गाडीत बसवून घेतले. ही तरुणाली नु माझ्याशी जमन केलेय तर सध्या काळपर्यंत तुला एक अद्भुत गोष्ट प्राप्त होईल.

गोडियनने त्या तरुड वड्याला जोर्यावर बसता क्षणीच मनात तसा विचार केला होता त्यामुळे त्या तरुणीन तसे सांगताच त्याला आश्चर्य वाटले त्याने तिला पायापासून साण्यापर्यंत निरखून पाहिले. तुझ्यात अर धिक्कशील पणा असेल तर मी लग्न करून घईन.

" तुम्हाला माझ्या निवेकशीलपणावर शका घेण्याची अजिजात आवश्यकता नाही असे म्हणून तिने त्याला गावातील एका देवी भक्तिपरीक्षा अंगात देवी संचार होऊन तिने वर्दविलेले कथन केले आणि गोडियनला म्हणाली - " याद राख जर का मी गाडीत मुझ्या शेजारी राहीले नाही

तर तू कैम्हीही राजा बनणार नाही गोडियनने स्विकृती दर्शक मान हलविली तिसऱ्या प्रहारापर्यंत गाडी नगरात येऊन पोहोचली तसे अश्वेतील लोकांनी त्यांच्या नावाने जयजयकार करणारा सुरवात केडी ' हुन्ना भापला राजा आहे "

असा प्रकारे गोडियन देखिमसला राजा बनला ह्यानंतर गोडियनने आपले भाग्य उजळले म्हणून ती बॅंकाची जीत वू एकत्र गाठ बांधून ते दोन्ही वेवाच्या देवळात ठवले व लोकांना म्हटले ह्याची गाठ सोडणारा माणूस साध्या बगाचा सम्राट बनल.

गोडियनने जी विचित्र गाठ बांधली होती ती सोडविण्याचा अतंक लोकांनी प्रयत्न केला परंतु ती गाठ कोणत्याही व्यक्तिला सोडवता आली नाही

एवढेच नाही पण जगातील विजिता वनण्याचा संकल्प केलेल्या शिकंदरने मुळा ती गाठ सोडण्याचा यथा क्षमि प्रयत्न केला, शेवटी न रहावून त्याने ती उसडून आपल्या तलबारीने कापून काढली

भुताची भक्तिपरीक्षा

अम्बापुर गावात शंकरलिंग नावाचा एक तरुण रहस्य होता तो आपल्या शराच्या भांगोल परसात भाजीपाला लावून तो राजारात नेऊन विकून आपला उदरनिर्वाह करीत असे.

एके दिवशी त्याने भाजीपाला टोपलीत भरला न राजारात वेला परतु तो तसे विकता विकता संध्याकाळ झाली निराश होऊन तो तशीच टोपली बोबपावर घेऊन घरी बायला निघाला बरीच रात्र उलटली वाटेतील चिचेच्या झाडाखालून तो निघाला तंभके त्याच वेळी आकाशात काळे कुड्ड डगजमून आले व विजा चमकून काही वेळातच अस्सधार पावसाला सुरवात झाली त्याने पावतच एका चिचेच्या झाडाचा आसरा घेतला. त्याला तेथे उभे राहून जवळ गबळ एक तास उलटला परंतु पाऊस थांबण्याचे काहीच लक्षण विसले नाही.

तो मनातल्या मनात विचार करू लागला आता काय करावे बरे ! असा विचार करीत तो चौंकर पाहू लागला थोड्या दूर एका कोपऱ्यात त्याला ज्वालामुखी पेटलेला दिसला. इतक्या रात्री पावसात आगीच्या ज्वाळा कसा बरे राहील्य आणि क्षणाभंगित त्याने किकाळी कोडकी त्या ज्वाळच्या मोबताली किकाळी करून तीन भुते बसलेली त्याने पाहिली शंकरलिंगच्या किवाळग्याच त्या भुतांनी बळून पहात त्याला विचारले - " ऐ पोरा ऐक, इथ बंऊन बस आम्ही तुला काही गिळून टाकणार नाही, अम्बापुरचा रक्षणार आहेस ना ? सांग, उद्या तुमच्या गावात काय काय बडपार आहे ते ? "

भुतांच्या तांडवे कोलणे ऐकून त्याने आपले बरेच एकवटले हळूहळू पुढे वात म्हणाला - " मी भाजीपाला विकून पोट भरणार मला काय माहीत असणार ? "

“ ठिक आहे, मी तुला सांगतो भविष्य ” असे म्हणत त्यातील एक भूत बोडे पुढे आले व जमीनतेल एक उवाळा गिळत म्हणाले—“ तुमच्या गावाच्या गाळेला लागून एक कडू लिवाचे शाड आहे ना? शाडू पाऊसात होडपळे गेल्याने ते कुजून जाकले गेले आहे उद्या सकाळपर्यंत ते खाव शाळेवर कोसळणार आहे ” डोळ किलकिल करीत ते भूत म्हणाले

त्यातील भुलीणीने त्या उवाळेवून एक पेटता मिहारा हातात घेतला व आपल्या डोक्यावर उघडता म्हणाली—“ संव्याकाळी देवाची जी उत्सवमूर्तीची मिरबणूक निघणार आहे! तेव्हा त्याच्या समोरील हुत्ती वेडापिसा

होकर उघडणार आहे ” तिसरे भूत त्या गड कलेल्या जमीनवर फुंकर घालित म्हणाले— “ आज रात्री तुमच्या गावातील त्या मोठ्या तळघाच्या एक भेंग पडणार आहे ”

भुतानी एका पाठीपाठ सांगितलेले भविष्य ऐकून शंकरलिंगला अत्यंत आश्चर्य पडले. तितक्यात ती भूते खळाळून हंसू लागली आणि एकवट अदृश्य झाली. पाऊस थांबताच शंकरलिंग गावात येऊन पोहोचला तेव्हा बरेच फटफटले होते व बरोच मुले गाळेत जाण्यास निघाली होती तितक्यात त्याला भुतांनी सांगितलेली गोष्ट लक्षात आली. तो पाहत पळतच गाळेत माला व मुक्याच्यापकांच्या सोकीत सारा वृत्तात सांगत म्हणाला—“ साहेब, कृपा करून आजचा दिवस शाळेला सुट्टी द्या ”

जवळपास तेवढे त्यावेळी आपल्या बर- गुती कापकाजामचे विचारधमन होते. त्यामुळे त्यांनी शंकरलिंगचे ऐकून समज घाळेला सुट्टी देऊन टाकली. तो सर्जना देऊन गाळेची भित ओलांडून जात नाजू तीच कडकडाट करीत साव शाळेवर पडले.

दोड्या वेळातच भुतांच्या भविष्याची गोष्ट दाऱ्या गावभर पसरली गावातील काही प्रतिष्ठित माणसे शंकरलिंगला घेऊन विचारू लागले—“ बाळ त्या भुतांनी जखून काही सांगितले नाही ना ? ”

“ संव्याकाळी निघणाऱ्या देवाच्या पासची भोरीक हुत्ती पिसाळणार आहे व मध्य- रात्री आपल्या तळघाच्या गोडा तळा पडणार आहे.” शंकरलिंगने सांगितले

ज्ञानंतर गावच्या भवोराच्या पुजाऱ्यांनी माहुताला सांगून हुत्तीला गावाच्या बाहेर नेऊन डांबले. परंतु देवाची पालखी उचलून निघाली तसा हुत्तीने कर्कश धिकार करीत हिंसे देऊन सावळवंड तोडले रानाकडे व सुसाट पळून गेला.

संकेत टळल्याकारणाने गावकऱ्यांनी शंकरलिंगचे तोंडभरून कौतुक केले. आणि मशाली घेऊन ते सर्व तळघापर्यंत आले सर्वजण डोळ्यात तेल चाळून पहात राहिले. जवळपास ज्ञानंतर तळ पूर्णभरून गेलं त्या माण्याच्या कोरात तळघांच्या बांधाळा तळा गेला परंतु सर्व लोकांनी पूर्वीच तो शगडविटा भाती घालून बुजवला

“ बरे शंकर, भुतांचे भविष्य खरे झाले वया रात्री पुन्हा जाऊन पहा ती भूते काय सांगतात ? ” असे म्हणत सर्व गावकऱ्यांनी त्याला जोर केला.

अंधार होताच शंकरलिंग भुतांना बेटण्यासाठी निघाला लाडूनच शंकरलिंगला जंत असलेला पाहून भुते त्याला म्हणाली— “ काय अम्बापुरच्या रहाणाऱ्या धामचे भविष्य खरे झाले ना ? ”

“ का नाही होणार ? पुन्हा जे जे सांगितले ते सर्व सोट होईल असे कधी झाले आहे का ? बर सांग आज रात्री काय काय होणार आहे ” शंकरलिंगने सांगितले.

भुतांनी त्याला सांगितले की, उद्या रात्री जमिनदाराने घर छटले जाणार आहे आणि गावचे पाटील जनजय ह्याच्या मुलीच्या लग्नाच्या प्रसंगी जी कडी बनवली जाणार आहे त्यात पाल पडणार आहे.” असे म्हणत तो अदृश्य झाला.

शंकरलिंगने ताबडतोड गावात येऊन जमिनदार व पाटील ह्यांना ताबडी कल्पना दिली तेव्हा दोघ पूर्वीपासूनच सावच राहिले व त्यांनी आपली संकटे निवारण केली.

तुझ्या दिवशी सकाळी जमिनदार आपल्या चौडागाडीतून शंकरलिंगाच्या घरी आले त्याला म्हणाले-“अरे आज रात्री तू भुतांना विचारून हि गोष्ट काढ को आम्हाला मूलगा केव्हा होणार ?” की तुला तुझ्या केलेल्या कामाचे चांगले वसेस देईन.” असे म्हणत जमिनदारने त्याच्या हातात शंभर सोव्याची नाणी ठेवली व तो निघून गेला. ह्यानंतर त्या गावातील सावकार शंकरलिंगाच्या घरी येऊन त्याला म्हणाला-“आमचे पूर्वेज व माझ्या बायकोच्या पूर्वेजांच्या सात आठ पिढ्यांपासूनच्या लोकांनी लोका व्यापार करून करोटी रुपये कमावले आहेत. तेव्हा माझी बायको माझ्या पाठीस

लागली आहे की हे फुटके दुकान काय कामाचे त्यामुळे तू जाऊन भुतांना विचार की समूह व्यापारात सफल होईन का नाही?” असे समूह सावकाराने त्याच्या हातात एक चांदीचे व सोन्याचे नाणे ठेवले आणि तेथून निघाला

अशाप्रकारे सकाळपासून संध्याकाळपर्यंत गावकऱ्यांनी येऊन आपापल्या अनंत अवचणी त्याला एकसल्या व त्यांच्याकडून प्राप्त झालेली संपत्ती पाहून त्याला नवकवल्या सारखे झाले तो सने मिळून एक हजार नाणी हाती शंकरलिंगाने सगळी सांगितलेल्या गोष्टींची एक यादी तयार केली व त्यातील पाचशे नाणी एका फडबयाचा नांपून त्याची पुस्तुडी तयार केली व ती त्या रात्री भुतांना अटावयास गेला

भुते त्याला पहाताच हंसू लागली व म्हणाली-“थं अम्बापुरवासी, ये”

शंकरलिंगाने निर्वनवेगे पुढे जाऊन त्याच्या भेटवयात बसला व म्हणाला-“तुम्ही नेहमी होणाऱ्या वाईट गोष्टींचा खुळासा देवा. आणि तुम्ही चांगल्या घडणाऱ्या गोष्टी सांगितल्यात तर बहूदा सोव्याचा पळसच पडेल” असे म्हणत त्याने सोव्याची नाणी दाखविली

ह्यानंतर घडलेल्या साऱ्या गोष्टी त्याने भुतांना सविस्तर सांगितल्या आणि गाव-

कऱ्यांच्या अनंत मनोकामनांचो एक यादी त्यांचा समोर ठेऊन तो म्हणाला-“तुम्ही ह्या साऱ्या प्रस्नांची उत्तरे देऊन हि पाचशे नाणी ह्या माझ्या वाटा पाचशे रुपये मो येऊन टाकला आहे. एका विचारात एवढी मोठी धिळकस. श्री आजपासून कामधंदा सोडला.

शंकरलिंगाने बोलणे ऐकून भुतांचे डोळ अंगार पालडू लागले त्यांनी धामवासीयांनी सांगितलेल्या गोष्टीच्या कामधंदीची गुंडाळी व पेसे अग्निाकुंडात टाकून राख केल व त्याला वटावत म्हटले-“अरे मुर्ख, तू चुकूनही ह्या बाजूला पुन्हा येऊ नकोस जर कां आलास, बरी तुला काम्ही दिसणार नाहीत.”

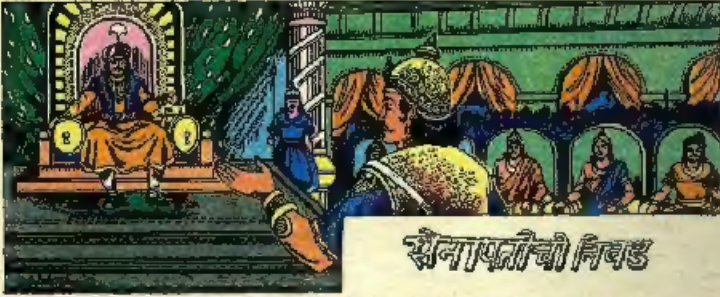
असे म्हणून ती भुते एकदम अदृश्य झाली. शंकरलिंगला एकदम आश्चर्य वाटल त्याने एका काटकीन त्या अग्नीमधे दिवतून पाहिले परंतु त्याला एकही सोव्याचे नाणे आकळले नाही आता सकाळी तर सर्वांना पेसे परत करावयास पाहीजेत होते आता काय करावे बरे? तो खूप दुःखी झाला

कटफटीत उजाडले त्या रस्त्याने जाणाऱ्या एका बुद्ध चांगसाचे त्याला पहाताच विचारले-“बाळ, काय झाले? तू असा चिनामन कां दिवतो आहेस? बसा तोंड काळं कां बसला आहेस?

शंकरलिंगाने ह्या बुद्ध गृहस्थास घडलेली पोष्ट सांगितली ते सर्व ऐकून तो बुद्ध त्याला म्हणाला-“बाळ, तुला भुते मुख म्हणाली ना! ते बरोबरच आहे भुतांना ते धन कशाळा? त्यांनी जे दुष्ट काम केले त्यांचे प्रायश्चित्त म्हणून त्यांना काही चांगले काम करावेसे वाटत होते. त्यामुळे त्यांनी तुझ्या गावावर धैर्याच्या खकटाची सुचना तुला दिली. त्यांच्या उत्तम गुणांचा तू जो व्यापार करणार होतास त्यानेच त्यांना अत्यंत सग आला व ती अदृश्य झाली

म्हातऱ्याच्या बोलण्यात त्याला त्याची चुक लक्षात आली त्याने यनांशी निवचय केला की चार पाच महिने कष्ट अग सेहनत करून गावकऱ्यांचे पेसे त्यांना परत करावयाचे अशा विश्वासान तो घरी परत आला

सेनापतीची निवड

प्रवलगिरीचा सेनापती जयमल्ल अकस्मात मरण पावला. त्याकारणाने राजा प्रसन्नला त्याच्या जागेवर योग्य व्यक्तीची निवड करणे आवश्यक वाटले. त्याच्या संस्थान अक्रम अमर आणि अहंत असे तिघे-जण त्या पवाला योग्य असे होते परंतु तिघांमध्ये कोणाला एकाला त्या पदावर नियुक्त करावे ह्याचा राजा यमीरतेने विचार करू लागला. तितक्यात प्रवल-गिरीचा मुख्य सेनापती राजाला भेटला.

प्रवलगिरी व प्रसन्नगिरी ह्या दोन्ही राज्यांचे सलोख्यांचे संबंध होते. प्रवल-गिरीच्या राजाला कानोसा लागला होता की सेजारदेशचा राजा आपल्या राज्यावर हल्ला करणार आहे. व तो सैन्य जम-विण्याच्या तयारीत आहे. त्यामुळे त्याने आपला मुख्य सेनापती सिंह ह्याला त्याच्या-कडे पाठवले.

सिंहनी दुसऱ्या राज्याच्या बाजूने गुप्त-रूपात जी युद्धाची तयारी चालू होती ह्याचा सविस्तर खुलासा केला व म्हटले—“महापति, आमच्या सहकाऱ्या गुप्तहेरांकडून मिळविण्यात आलेली ही ताजी बातमी आहे. आम्हांला अत्यंत सावधतेने राहिले पाहिजे असा आमच्या राजाचा विचार आहे. अशा कठीण प्रसंगी-तर आपला योग्य व समर्थ सेनापती जय-मल्लचा मुद्दा देहान्त झाला. ही कुर्बानीच गोष्ट आहे म्हणावयाची.

“हो, ही गोष्ट तर खरीक आहे परंतु मी त्या जागेला बुक्त असा व्यक्तीची निवड करू इच्छितो. असे म्हणत त्याने आपल्या पुढील सारी समस्या सेनापतीच्या समोर मांडली व म्हटले—“कोणत्याही परिक्षेच्या भाषेत वक्रम वमर व अहंत ह्या तिघांपैकी कोणाला तरी एकाला

निवडावे असे म्हणतो हि तर सांगली दोंष्ट आहे ना? ह्या जावतीत आपला काय सरला आहे?”

सिंहने राजाने म्हणणे कळपुर्वक ऐकले व दुसऱ्या दिवशी त्या तिघांच्या वेगवेगळ्या परिक्षा घेण्याचे आदेशासन दिले.

दुसऱ्या दिवशी राजा वक्रम व सेनापती सिंह एका महाकाठील जागेत स्थापन झाले. त्यांनी सनात प्रथम अहंतला बोला-वले. अहंतला सिंहने विचारले—“आम्हांला समजले आहे की, आपले काही सेजार-देशाचे राजे आपल्या राज्यावर हल्ला करण्याच्या तयारीला लागले आहेत. काय तु सांगू शकतोस की, त्याचे सैन्यबळ किती आहे?”

वावडवोव अहंतने त्या त्या राज्यातील राजाचे सैन्यबळ, बोजवळ हत्तीबळ व इतर आयुध सामुग्री ह्यांचे खुल्लमखुल्ला वर्णन करून सांगितले.

सर्व गोष्टी ऐकल्यानंतर सेनापतीने अहंतला विचारले—“ठिक आता हे सांग तुझ्या प्रवलगिरी राज्याचे सैन्यबळ किती आहे?”

अहंतने जरा देखिल संकोच न करता आपल्या राज्यातील विविध सैन्यबळांची माहिती दिली आणि हे सुद्धा सांगितले की किती सैन्य कोणकोणत्या सीमेवर तयार आहे.

सिंहने त्याची पाठवणी केली नंतर अमरला बोलावले आणि त्याच्या समोरही

त्याच सर्व गोष्टी ठेवल्या ज्या अहंतला विचारल्या होत्या.

अमरने सुद्धा अहंत सारखेच सर्व खुलासेवार वर्णन करून सांगितले.

सिंहने अमरला पाठवून दिले व अक्रमला बोलावून घेतले. अक्रमच्या समोर त्याच सर्व गोष्टी मांडल्या ज्या पहिल्या दोघांनर विचारल्या होत्या. अक्रमने शेजारपाजारच्या राज्यातील व्यवस्थित माहीती सांगितली परंतु आपल्या राज्यातील एकही गोष्ट उमड केली नाही. फक्त एवढेच सांगितले की, त्या संबंधी आपण काही जाणत नाही. अक्रमला पाठवून देऊन सिंहने प्रसन्नराजाला म्हटले— “महाराज, अक्रमच आपल्या राज्याचा सेनापती होण्यायोग्य आहे.

त्यावर राजाला अत्यंत वास्वर्च वाटले त्याने उत्सुकतेने विचारले— “सेनापती, जी व्यक्ति आपल्या राज्यातील सैन्यबळ किली आहे हे सुद्धा समजू शकत नाही. अशा व्यक्तिला मुख्य सेनापतीच्या पदावर निवडणे योग्य होईल का ?”

“महाराज, अक्रमला वेगळीच सैन्य-बळाची संपूर्ण माहीती आहे. परंतु त्याने ती गोष्ट माझ्या समोर गुप्त ठेवली आपण कृपया ह्याबाबतीत त्याच्याशी विचार-विनिमय करावा.” सिंहने राखाळा सुचवले.

सिंह जेव्हा आपल्या राज्यात परत आला तेव्हा राजाने अक्रमला महालात बोलावले व विचारले— “काय तुम्हांला आपल्या राज्यातील सैन्यबळाची अजिबात माहीती नाही का ?”

त्यावर अक्रम अत्यंत नम्रतेने म्हणाला— “महाराज, आपला देश व घबलगिरी अगदी मित्रदेश असले तरी आपण अशा गोष्टी कधीही सांगता कामा नये कारण भविष्यात किती तरी बदल बघू शकतो. तेव्हा शास्त्रा आपला विचार आहे की, शेजार राज्याला आपल्या राज्यातील सैन्य-बळ सांगणे अजिबात योग्य नाही.

हे उत्तर ऐकून राजा अत्यंत प्रसन्न झाला. त्याच क्षणी त्याने अक्रमला सेना-पती पदावर नियुक्त करण्याचे जाहीर केले.

कोण्या एका गावात एक शेतकरी रहात होता. त्याला एकुलता एक मुलगा होता. त्यामुळे शेतकऱ्याने त्याला लाडाने लहानाने मोठे केले. त्याचा विश्वास होता की, तो एक समय व्यक्ति वनेल. शेतकऱ्याचा मुलगा सुद्धा मनात नेहमी असाच विचार करीत असे की, आपण एक वा एक दिवस ननकीच राहाणे होऊ. त्याच्या मनात जेवढी आशा होती तेवढी त्याच्या वडि-ळांच्या मनात नव्हती. एक दिवस शेतकऱ्याने आपल्या मुलाला म्हटले— “बाळा, जासा तू मोठा झालास तू मला कोणतीच मदत करीत नाहीस. तुम्ही मुढी दिवसेदिवस येव होत चालली आहे का ?”

“मी जर बुद्धिमंद असलो तर सांगा दुसरा कोण राहाणा आहे ? मी काय करू ते सांगा. साध्या गुणांचीचो जोळण कशी पटवून देऊ.” मुलगा आपल्या नडीलला म्हणाला.

“आपल्या घरी मेंढीचे चामडे आहे. ते बाजारात नेऊन विक !” शेतकरी म्हणाला.

“मी काय एका मिनीटात चामडे विकून पैसे वेऊन येईन.” मुलगा वडीलांशी पैज लावीत म्हणाला.

“अरे वेड्या, चामडे विकून पैसे आपल्यात काय राहाण्याला ! हे काय काय कोणीही करू शकेल. तू पैशांसोबत कातडे सुद्धा आणले पाहिजेत.” शेतकरी म्हणाला.

मुलगा झटकनच म्हणाला— “अरे बा ! तसेच करेन. पहातच रहा उद्या संध्याकाळ पर्यंत मेंढीचे कातडे व त्यांची किंमत सुद्धा वेऊन येतो.

दुसऱ्या दिवशी सकाळी शेतकऱ्याच्या मुलाने ते मेंढीचे कातडे गुढाळी करून साकोटीस मारले आणि तो बाजाराकडे निघाला त्याने बाजारात वाळिल ठेवले व

भारतात अनेक लोकांनी शेतकऱ्यांच्या मुलाला त्याच कामगिरीची किंमत विचारली. सर्वांना त्यांनी तेच उत्तर दिले. त्यावर सर्वजण हसत आपापल्या बाटेने निघून गेले.

विषय उठू लागला. शेतकऱ्यांच्या मुलांने जे कामडे जाणले होते. ते जवूनपर्यंत त्यांच्या खाकोटीतच दवलेले होते. सर्व बाजार हिटून त्यांचे पाव कुसू लागले. ती शेवटी एक मागसांच्या शेतकऱ्यापाशी तो जाला व डोक्यावर पाहू लागला.

त्या गदीच्या मध्यभागी एक जादुगार सर्व लोकांना जादू करून दाखवीत होता. शेतकऱ्यांच्या मुलाला पहिल्याच तो म्हणाला—“अरे मंडीचे कातडे माझ्याकडे दे. मी एक जादू करून दाखवता.

शेतकऱ्यांच्या मुलांने आपल्या हातातले कातडे जादुगाराच्या हातात दिले. त्याने ते कामडे बरोबरीवर उभे केले. त्यावर आपले उपरचे टाकून ते हाकले आणि श्रेष्ठकांना दाखव्या बाजविण्यात शानितल्या नंतर त्याने उपरचे काढले. तेव्हा त्या उपरच्या खाली कामगिरी ऐवजी एक भांड्याचे झाड होते. त्या झाडाला एक आंबा लागलेला होता.

शेतकऱ्यांच्या मुलास अंधवा वाटला. तो जादुगाराकडून आपले कामडे मागणार तेचवेळी तो जादुगारच जडून गेला.

शेतकऱ्याचा मुलगा त्याला इकडे तिकडे सोडू लागला व तो रडकुडीस आला. कारण त्याने आपल्या बडीलांना कामगिरीसकट त्याची किंमत सुद्धा आणून देईत म्हणून वचन दिले होते. त्या कामगिरीची किंमत तर दूर परंतु कामडे सुद्धा नाहीसे झाले होते. जर रिकाम्या हाताने परत गेली तर आपण एक मूर्ख वाटू आहोत ही गोष्ट सिद्ध होईल ही भीती त्याला वाटली. भुकेने त्याच्या पोटात कावळे खोरवू लागले. सगळे खाव्याच्या झाडांना आंबा लागलेला होता. त्याने विचार केला की, तो सोडून साऊन आपली भुके तरी भायनता येईल मद्या विचार करून त्याने तो आंबा लोडला. परंतु दुसऱ्यातच तो ते झाड जडून गेले व तेथे कामडे जसेच्या तसे उभे दृष्टीस पडले.

“अद्यावयाचे त्याने एका क्षेपेत ते कामडे उचलले व लाकोटीस मारले. आणि तो गावाच्या दिशेने निघाला.

सूर्य मागळायला बोझाच अजरी शिल्लक होता. सर्व रस्ता व सामसुम झाडा होता. बोझा दूर जातो तोच त्याला कोणाची तरी हांक ऐकू आली त्याने धडून पाहिले तो जादुगार मागून पाळत येत होता.

जादुगार त्या शेतकऱ्याच्या मुलाजवळ आला आणि त्याच्या बरोबर चालू लागला.

त्याला म्हणाला—“मी तुला एक सल्ला देऊ इच्छितो. तू विलक नकोस. तुझे मल्ले होईल.”

“कोणता बाबा मद्या सल्ला आहे? मुलांने विचारले.

“रस्त्यात जर कोणी बायका विसल्या तर त्यांना कुणाला प्रेम विचाराले.” जादुगार म्हणाला.

पोंडे दूर चालून गेल्यावर ते वेगवेगळ्या दिशेने निघून गेले. तो मुलगा संध्याकाळ पर्यंत एका तळपांगजिक येऊन पोहोचला त्याच्या बाजूलाच एक घर होते. त्या घरातून एक सोळा वर्षांची मुलगी बाहेर आली व तळपातून पाणी घेऊन येऊन काळ लायकी तेव्हा त्याने तिला जवळ जात अंम विचारले.

तुम्ही पण सर्व ठिक आहेत ना? त्या मुलीने त्याला विचारले नंतर शोध्याकार गप्पागोष्टी केल्याने त्या मुलीच्या लक्षात बाले की शेतकऱ्याच्या मुलाने सकाळपासून काही खाल्लेले दिसत नाही. तीने त्या मुलाला आपल्या घरी नेले. जवारीची भाकरी व हणका सामला दिले. त्यानंतर तिने त्या भेंडीच्या कातड्या विषयी विचारले.

माझ्या वडिलांनी ह्या कातड्या सोबत ह्याची किमत्तपण घेऊन आपला सांगितले आहे. परंतु मी तसे काही करू शकलो नाही.

“बस, एवढेच ना! आज मी तुला बघडे व त्याची रक्कम देते.” असे म्हणत तिने त्याच्या जवळून ते कातडे घेतले त्याच्या वरची सर्वे लोकर काढली व त्याची किमत्त देऊन ते कातडे त्याचे त्याला परत केले.

तो मुलगा खूप आनंदला. तिचा निरोप घेऊन तो घरी निघाला. घरी आल्यावर आपल्या मुलाने चामड्यासकट पैसे मुड्या

आणलेले पाहून त्याला आश्चर्य वाटले त्याने विचारले—“मुला, तुला ह्याचा उपाय कोणी कसा सांगितला?”

एका तरुणीने सांगितला असे म्हणत त्याने वडलेला सारा वृत्तांत वडीलांना सांगितला.

“मुला, हाच तुला चांगल्याने माहे? अर जशी मुलगी भेटली तर तिच्याशी लग्न करावयास पाहीजे होसिच वेडा म्हणून मी नेहमी म्हणत असतो. तू अगही साबळत आहेस!”

शेतकऱ्याच्या मुलाला राग आला तो उठून बराबाहेर पडला व त्या तळघाकाळच्या घराशी घेऊन पोहोचला व घरात आत त्या मुलीला म्हणाला—“अग ऐक, तू माझ्या बरोबर लग्न करशील?”

ती मुलगी पोट घळत खदखदून हंसू लागली व लग्नाला संमती दर्शवून ती त्या तरुणाबरोबर त्याच्या घरी आली.

शेतकऱ्याने दोघांचे लग्न बाटाने लावून दिले.

पक्षी आणि प्राणी :

अमेरिकेतील नौका संशोधन संस्थानाने सन् १९७६ मध्ये एक विचित्र शार्क मासाचा शोध लावला आहे ह्या मासाच्या तोंडात सात थोळी मर्चे सुई सारखे दात बसतात. ह्याची लांबी ४.४२ मीटर असते. आणि ह्याचे वजन ७४५ किलोग्रॅम. ह्याला पूर्ववर्ती शार्क (मेगा माऊथ शार्क) असे संबोधतात.

मेगा माऊथ शार्क

घुबडचे कान

काही प्रकारच्या घुबडाच्या डोक्यावर कानासारखा जो भाग बसतो. ते खरे कान नसतातच. ते खरे त्याचे पंख असतात. खरे तर कान डोक्याच्या दोन्ही बाजूला पंखाच्या बातल्या बाजूला लपलेले असतात.

अगदीच सर्वात छोटे बटवाघुल हे शायज्ज मधे आहे. त्याचे पंख १०० मिलीमीटर इतके लांब व ३.३ मिलीमीटर लांब शरीर असते.

